

ప్రజా హిత కేసులు

ఉత్తరప్రదేశ్

కె. వి. కృష్ణయ్య చౌదరి

మొదటి పరిశీలన

బోర్డు సెక్షన్, తిరువనంతపురం : మే 1945

ప్రకటన :

జానెబ్ = పబ్లికర్స్. తెనాలి.

సర్వస్వామ్యములు
ప్రకాశకులవి

1945

క్రయము
0-8-0

విషయ సూచిక

అశ్వశామ పరాభవము	1
దోరా	7
చుర్రో పాథ్యానము	11
సరియాకుడు	20
గమదనశ్లో పాథ్యానము	28
చంద్రహాసో పాథ్యానము	49
శేవోపాయము	57
సిద్ధార్థుడు	81
నారదుని ఆత్మకథ	80

ప్రజా హిత కథలు

అశ్వత్థామ పరాధవస్తు

మహాభారతయుద్ధమున గౌరవ పాంచాల వీరులు సేన స్వర్గం దలంకరించిన పదమ, యము గర్భావాలింబులచే మర్యాదనుడు పోడలు విజృంభింపజేయుచు నను. మహాభారతయుద్ధమున సేన దలంచి అశ్వత్థామ ప్రాపదియొక్క నిద్రించు సుతుల శిరంబులు ఖండించి, సమర్పించెను. అది క్రూర కర్మింబని జనులు నిందింతురు.

కుమారులయొక్క మరణవృత్తాంతము విని ప్రాపది కలత చెందిపోయెను; సహింపజాలకుండెను; నేలబడి దుఃఖముచే చెక్కులయందు గన్నీరుగార్చుచుండెను. ఆమెను ప్రకృతి, రమణీయవచనములచే నూరడించుచు, కుదులను దువ్వచు అర్జునుఁ డిట్లనియె.

చంద్రవదనా! నీవు రాజపుత్రికవు. దుఃఖించుట నీకు ధర్మముగాదు. దయలేక అశ్వత్థామ బాలకుల వధియించె గదా! ఇకఁ జూడుము. నేఁజే వానిశిరస్సును గాండివమునుండి విడువబడిన భయంకరములగు బాణములచే ఖండించి, ఇటకుఁ దెత్తు. నీ కనీదీర ఆశిరస్సు ద్రొక్కి స్నానముచేయుము.

అని యిట్లామెను ఒడంబఱచెను. కృష్ణుండు మేలు మేలు అనుచుండఁగా కవచము ధరించెను. గాండీవము పట్టెను. రథముపైఁ గపిధ్వజమమరుచుండ అశ్వత్థామ పోయిన దిక్కువెంట రథము తోలించె.

అశ్వత్థామయుఁ దన్నుఁ జంపవచ్చుచున్న అర్జునుని జూచెను. తాను శిశువులను జంపినవాఁడు; కావున తల్లిడిల్లు డెందముతో ప్రాణములమీఁది ఆశతో పరుగెత్తుచుండెను.

ఇట్లుశక్తి యున్నంతఁజకుఁ బరుగెత్తెను. తన రథము గుఱ్ఱములు అలయుట చూచెను. ఇఁక బలాయనంబు అశక్యంబని భావించె; వేఱొక శరణంబెదియు అగపడకుండె. కావున ద్రోణతనయుండు ఆచమించి. శుచియై, ప్రాణసంకటంబు కలుగుటంజేసి, ఉపసంహారంబు ఎఱుంగకయు బ్రహ్మ శిరోనామకాస్త్రమును అర్జునునిపైఁ బ్రయోగించెను.

ఆ దివ్యాస్త్రమును అఱిండ్చిన తేజముతో వెలింగి పోవుచు, ప్రాణభయంకరిముగా, వచ్చుచుండ, అర్జునుండు కృష్ణునకు ఇట్లనియె.

కృష్ణా, భక్తిరక్షకా! సంసారాన్నిచే మాడిపోవుచున్న పురుషులకు మోక్షమిచ్చునదీవే. అనితరించిన నారాయణ మూర్తివి. ప్రకృతికి అన్వలివాడవు. ఆదిపురుషుడవు. చిచ్ఛక్తిచే మాయను కేవలాత్మ స్వరూపంబుగొని అణచి వేయుచువు. నూయచే మోహితులైన పురుషులకు ధర్మార్థ కామరూపమైన శుభమును ఇచ్చువాడవు. సుజనుల రక్షించుటకే జన్మించితివి.

ఇదియొక అఖండ తేజము. భూమ్యాకాశములునిండి, ఎదురుగా వచ్చుచున్నది. దీనిసంగతి తెలియజెప్పము.

అన శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె.

దుశ్శరీతుండగు అశ్వశామను ఎక్రబుద్ధింజేసి, ప్రాణాశతో, ఒరువెత్తి, ఈ బ్రహ్మస్త్రంబును, ప్రయోగించెను. ఈవచ్చునది ఆ బాణాగ్ని సాక్షిబ్రహ్మస్త్రము ప్రయోగించినం గాని ఇది సంహరింపఁబడదు. ఈ బ్రాహ్మణాపత్రుండు దీనిని ఉపసంహరించుట ఎఱుంగఁడు. అర్జునా! శీఘ్రముగా ని బ్రహ్మస్త్రమును దీనిపైని ప్రయోగింపుము.

అన అర్జునుండు ఆచమించి, శుచియై, కృష్ణుండు, బ్రహ్మణించి, ఈ బ్రహ్మస్త్రమును ప్రయోగించెను.

అంత నారెండు బ్రహ్మస్త్రంబులును భూమ్యాకాశముల నావరించి, ఒకొటి నొకటి త్రొవడు, ప్రళయ సమయంబున సంక్షోణముభాగ్నియు, సూర్యుండు నెట్టలట్టలఁబోరుచు త్రిభువనంబులకు భయము కల్పించుచుండెను. ఇది యుగాంతమా ఏమి యని జెడగుచు జనులు చూచుచుండిరి. ఇది యంతయుఁ జూచి, అర్జునుండు కృష్ణానుమతమున అయ్యస్త్రముల రెంటిని ఉపసంహరించెను.

అంత అర్జునుండు అశ్వశామను తటాలునఁ బట్టుకొనియె. అత్యంతకోపంబున, యూషంబున యాగపశువును బంధించునట్లు అశ్వశామను, త్రాటబంధించి, శిబిరమునకుం గొంపోయెను. అర్జునుఁ డట వానింజంప్రమనని లాగుచుండగా శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లనియె.

రాత్రివేళ నిద్రించుచున్న గాలరను ఈతడు వధిం చెను. ఆ గాలుడు ఎక్కువకొనలేనివాడు; ఏపనియుం జేయ లేని యనమ్మకాలు; విలువిద్యయందు గడతేజనివాడు. ఇంత కంట వేలు క్రూర్యముండునా!

వీడు గ్రాహ్మణుడే; అయినేమి! మహాపాతకుడు. కాని ప్రాణధయముతో వేడినిట్టాడులు విడుచుచు పలుగెత్తు చున్నాడు. అట్టగా! దయతో పీనిని రక్షింపుము.

భయపడినవానిని, విచ్చివెల్లిసవానిని, నిద్రచే మేను మఱచిన వానిని, మర్చిపానము చేసియున్న వానిని, భంగ పాలునొంది పలుగెత్తి వానిని, సాధుజడభావము వానిని, శరణుసాచ్చిసవానిని, స్త్రీలను, జంతుల అధిర్మము.

ఒకింతయుఁ గరుణలేక, తన ప్రాణములను బరప్రాణ ములచేతి రక్షించుకొనువాడు నీచలోకప్రాప్తిసందును; కాని రాజదండనము నందినచో మాత్రము కళ్యాణము నందును. ఈ గ్రాహ్మణునిజండించుటకు విభ్రాంతి చెందుటవల!

‘అపరాధియయ్య గ్రాహ్మణుండు నన్యందు కాడు’ అను ధర్మంబు తలచి, అట్టనుడు వానిని జంపకుండె. చ్రాపదికిఁ దానుచేసినప్రతిజ్ఞ తలపోసి, బద్ధుండైన అశ్వ తామను దొడ్కొని శిబిరంబునకు వచ్చె.

అట అంతములేని దుఃఖమునందుచున్న చ్రాపదికి వణకుచున్న యనయవములు కలవాడగు నశ్వతామను జూపెను.

పసినిడ్డలను జంపితినిగదా అను సిగ్గుతోడి పెద మొగముతో నిల్చున్న అశ్వత్థామను జూచి సమస్కరించి, సుశీల యగు ప్రౌపది శిల్లనియి

లెండీ, మా మగవారిలందఱును మున్నుద్రోగాచా ర్యుని యొడి నిలువిడ్చ నభ్యసించి. నిపు సత్సనిహపముతో నున్న ద్రోహుడవు. నిమిసస్థిరంబు లేక మేల కదలలేక శిష్యసుతులను జంపబడ్డాయ్యనూ !

నిపు బ్రాహ్మణుడవు. విశేటలు, దయా దాక్షిణ్యములు కలవాడవు. పీరిభిక్షులతో ప్రేమిడవు. పసినిలను జంపుట దాక్షిణ్యము చేయకాముగదా ! అట్లు దానిని నిపు చేయట భక్తినూ !

అపసిష్టలు అవేళముతో నీనుకవచ్చిన వారుకారు. శత్రుములు భరించి యుద్ధిరింగిపం దున్న వారుకారు. బలగర్వముచే నీకేమియు నపకారము చేసినవారుకారు. మఱీ చీకటియందు నిద్రించు శుభమాపలు, చిన్నిగు నలు, యుద్ధకార్యములందు సోపచాలనవారు, సుద్రచే మ్రోపఱచి యున్న వారు, అట్టివారిని జంపుటకు నీకు చేతులెట్లాడను? సిండ్రి !

అయ్యో ! పుత్రశోకముచే నేనిక్కడ దుఃఖించుచుంటినిగదా ! అర్జునుడు యుద్ధమునందు నిన్ను బట్టి, కట్టి, ఈడ్చి, చెచ్చుటను సహించలేక, నీతల్లి నేడు ఎక్కడ ఏవిధముగా దుఃఖించు చున్నదోగదా !

అని కృష్ణార్జునులంజూచి,

ద్రోణానిభార్య పతితో సహగమనంబు సేయక ఈకొడుకుం జూచుకొనుచు బ్రదికియున్నది. నేను మృతప్రతనైదుఃఖించుచున్నాతిగా, అశ్వత్థామను బట్టి తెచ్చిసందులకై ద్రోణభార్యయగు గౌతమి ఎంతదైవము సంచుచున్నవో! ఇతడు మృశుండైనవో ఎంతమ ఖంచువో! బ్రాహ్మణహింస చేయుదు. దాని హింసాపాతకము గల్గును. రాజులు బ్రాహ్మణులకుఁ గోపము కుప్పగారు. కూర్చులేని, బ్రాహ్మణగోపము ఆరాజులను సకటంబున మేలముగ భయంకరిముగ కాల్చి వేయును.

అట్లు ధర్మంబుగను, దయాన్వితముగను, ఋజువుగను, న్యాయముగను, స్తుతియోగ్యంబుగను, బలికిన క్రౌపదివచనములను ధర్మజంకు సంతసించెను. కృష్ణార్జున సకల సహోదారులు సమ్మతించిరి. సమ్మతింపక భీముఁడొక్కనియె.

వాస్తవముగా ఈ క్రౌపదికి నెట్టియెత్తనిది. పసిబిడ్డలఁ జంపినవానిఁ జూచి కోరింపదు. పైగా వానిని విడిచిపెట్టుఁ దని చెప్పుచున్నది. అశ్వత్థామ బ్రాహ్మణుడైనవో ఇట్టిపని చేయునా! ఏని విమన నేల! చంపుడు. మీరుసంశయింతు లేని, విడికిటివోలులచే నేనే వీనితలకాయ పగులఁగొట్టెద. అందఱును జూచుచుండుదు.

అనిపలుక, క్రౌపది అశ్వత్థామకు నడ్డంబుపోయె. కృష్ణుడు చతుర్భుజుడుగావున, రెండుచేతులతో భీముని వారించి, కడమ రెంటును క్రౌపదిని దొలఁగించి, నవ్వుచు భీమునితోనిట్లనియె.

పాండవశ్రేష్ఠా! నీవు చెప్పినది వాస్తవము. వీడు
 ఓక్షాహ్వయగాడు. శిశుహంత, నింహ్వాడు. ఆతలాంబు.
 కావున నిహ్వాడు. అయినను వేదము బ్రాహ్మణుడు
 చంపదాన వాడుకాడు” అని చెప్పచున్నది. ధర్మదృష్టి
 ననుసరించి నీని ఓక్షించుటనే కర్తవ్యము.

అని యమని సమ్మతపఱచి, కృష్ణుడగునునితో
 ప్రాపదికిరి, యమనకును, నాకును, నీకును సమ్మతంబుగఁ
 బ్రవర్తింపుమనియె.

అర్జునుండును శ్రీకృష్ణుని యనుమతంబున కన్తిచే
 అస్వీహ్ను వెంక్రమకలు తఱిగి వెంక్రమకలతోడం బుట్టిన
 దివ్యఓల్పమును గ్రహించి, వాశబంధ ముడలించి, శిశిరమున
 నుండి నెడలబంపె.

శిశుహంతయగు నశ్వత్థామయుఁ దన శేషముతో
 గూడ దివ్యమణిని గోల్పోయి, విసమ్రుచ్చై, అభిశయించిన
 చింతతోడను, సిగ్గుతోడను వేగముగా వెడలిపోయెను.

దోరా

‘ఆలన్’ అనుకొక నయోవృద్ధుడు కలడు. ఆతడు ఒక క్షేత్రపతి. ఆతని పుత్రుడు విలియం. ఆతని భ్రాతృ పుత్రిక ‘రా’ ఇది వారి పేరుము.

వారిదువురికును వివాహము చేయవలయునని వృద్ధుని నుకల్పము. ‘రా’ను పొంది యుండక పోయె. ఆమె విలియమును పునరావేశించెను. ‘ఒకగృహము’ వివాహమునం క్తసి విలియము చిత్తమున రాయందు. ‘దీని’ పేరునె డబ్బముయ్యె.

ఒకనాడు ‘ఆలన్’ తనకుమారునిచిలిచి “నాయనా! నాదీవితాంశములో నె ప్పొదలి జూడవలయుననియున్నది. ‘దోరా’ను పెండ్లియాడి నన్నపడిలోలునిగా నొనర్చుము. ఊరగా నాసోదరునితనయ. నేను నాసోదరుడు ఒకప్పుడు నొట్టాను కొంటివి. నాసోదరుడు దేశాంతరములకుఁబోయి విగతిపొందెయ్యె. అప్పటినుండి యానని కూతుఁడు నాకు చుంటిని. తండ్రి! ఈ వృద్ధిదశలో నన్నుగట్టములపాల్పే యక నాయభీష్టము నెఱవేర్చుము.” అని పత్రకెను.

రాను ‘దోరా’ను పెండ్లిచేసికొనిజాలనని విలియం ఒక్కనూటలో వ్యవహారము దేల్చివె చెను. ఆలన్ క్రోధోన్మత్తుడై “అలదంబువా! గాలకా! ఎక్కి నానాసమెట్లుగలిగె? సరియె. గాగుగ విచారించుకొనుము. ఒకమాసము వ్యవధి

యిచ్చితిని. ఈమాసములోనాకోర్కి నెఱవేర్చవేసి నీవీ గృహమునుండి వెడలవలయు. ఇది నా దృఢనిశ్చయము.” అనియె.

విలియం వెంటనే యటనుండి వెడలిపోయెను అతని మనస్సు దిగ్ధి నపరివర్తనము పొందినదిగా నెను. డోరాను చూచిన కొలది యాతివికనిష్ఠము హెచ్చుగా నుచ్చెను. ఇట్లుగ నూహముగిడిచె. ఈ మూసముగినిములమును యువతీయువకుల నాకస్పందన పవిత్రత్రేయ విలియమునకు డోరాయెడఁ గలుగలేదు. నిర్భంభవివాహములనలన నెస్థములు పెక్కులు పుట్టి, నిర్భంభ వివాహమునందఁ గాలుముగలను రాగపాశము బంధంపనేరదు. రాగపాశములేచో నీతి విధము సరిశముగా నడుపదు. పైకి నాలుమగలుగు నట్టిండుచుండినను అంతరింగముల వారివారి మనోగతులు వేళ్వో యుండును.

విలియం తండ్రిగృహము పిడిపోయెను. ఒక కృష్ణి వలన యొద్దఁ గూలివాఁడుగా జేరి జీవించుచుండె. కొంత కాలమున కాలకు ‘మేరీమార్సెక్’ అను నామెను పెండ్లియాడెను. తండ్రిపై పెగనాధిండుతిలంపుతోడను, కొంతకుఁ గొంత ప్రేమ యుద్భవించుటచేతను ఆతఁ డీవివాహము చేసి కొనియె.

ఈసంగతి ఆలనునకుఁ దెలిసె. ఆతఁడు డోరానుపిలిచి “ఇంకమీఁద విలియముతో నీవొక్కపలుకు పలికినను నీవిట నుండి వెడలిపోవలసియుండును ఇదినాశాసనము” అని వాక్రుచ్చెను. సౌమ్యురాలగు డోరా పినతండ్రియాజ్ఞ మీఁద జాలక అంగీకరించెను.

పవిత్రండ్రియెక్క యాజ్ఞపాలింప మాట యొసంగెను,
విలియముమీఁది ప్రేమ లెగ్గలేదు. చిన్నప్పటినుండియు
నాతనితోఁ బోజిగినదట. మననా యాతని ప్రేమించినదట.
మీఁదుమిక్కిలీ సరళహృదయుఁడట! కట్టా! ఆమె విలియము
దురింపజూచి, చూచి, సహింపఁగలదా!

నిజముగ విలియము దుస్సరిజీవితమే గడుపుచుండె
ఆతనికొక సుతుఁ డుద్భవించెను. పిల్గన్నమున సుతోడయ
మయ్యోకోకాని, యాతనికిఁ గన్పడరంపలు త్రోవుడులుపట్టు
కొనుచు రాజొచ్చె. భగ్నహృదయుఁడగు విలియము ప్రతి
దినము జనకుని గృహమునంటిగో పోవుచుండెను. ఆలను
ఆరిని ముఖముజూడఁడయ్యె. కోరాకన్యమౌతము తాను
సంగ్రహింపఁగలదానిని విలియమ్ మేరీదంపతులకు గుప్త
ముగాఁ బంపుచునేయుండెను.

ఇట్లుండ విలియము పవిత్రండ్రి పీడితుడై చనిపోయెను.
మేరీయు అర్ధికుఁడును దిక్కులేనివారైరి. వారికన్పడకను
జూచి కోరా మృదులహృదయము బ్రద్దలయ్యెను. ఆసితిలో
స్పృహనిరూజ్ఞ ఆమె పాటింపక మేరీయొద్దకుఁబోయెను. మేరీ,
తన యభాగ్యస్థితికి కోరాయే కారకురాలని ఆమె నీసుతోఁ
జూడసాగెను.

కోరాయంత మేరీనిజూచి “వదినా, ఇంతవరకు నా
పవిత్రండ్రియాజ్ఞ మీఁజాలకుంటిని. ఇప్పుడునిన్నును నీపుత్రుని
ఈసితిలోనుండ వది యెట్లయినను సరియే యని చూడవచ్చి

తిని. ఇప్పుడీ బిడ్డను నాకే మొనర్చుము. సంకోచముగానున్న పుడు నాపికలండ్రి కీ శిశువును జూపెదను. అప్పుడు వృద్ధుడు చచ్చిన విలియము కొలుకైనను వీని గానీర్వదింపవచ్చును.” అని పలికి, యర్భకుని జంకవిడుకొని, జోరా పాలము చాచుచున్నయె.

ఆలిను పంటచేయించుచు, తాని యీతడు దిబ్బపై గూర్చుండిన జోరానుచూడలేదు. పాలేరువాండు ఆమె రాకనుగూర్చి వృద్ధుతో జెప్ప సాహసించెను. అంధకార మన్నిదిశల నావరించె.

మఱువాడు సూర్యోదయ సమయమున జోరా మఱల బిడ్డనెత్తికొని దిబ్బమీదనే కూర్చుండెను. పూలదండ యొకటి గాలుని శిరస్థానిముననుంచె. అప్పుడు ఆలిను క్షేత్ర మునకు వచ్చెను. జోరాను జూచెను. గాలునిజూచెను.

వృద్ధుడు సంగతినంతయు జోరావలన గ్రహించెను. ఇదియూ మూకుపన్నిన కుట. జోరా! నీవు నాశాసనము తిరస్కరించితివి. నీముఖ మెన్నటికిని నాకుఁజూపకుము.” అనిపలికి ఆలినుగాలుని దీసికొనియె. ఆపూలదండవీడి జోరా పాదద్వయమున బడియె. వృద్ధుని హృదయ మెట్టిదియో!

జోరా ఒక్కమాటుగ దిక్కులేనిదాయెను. చిన్న పుటి సంగతులెల్లయు స్మరణకు వచ్చుచుండెను. పాపమామె నెక్కినెక్కి యేడ్వసాగెను. అస్థితిలో ఆమె యంకేమి చేయఁ గలదు.

డోరాయనది, మేరీగృహముచేరి గడపయొద్ద నిలిచి యుండె. ఆమెను మేరీచూచెను. ఆమెయొద్ద బిడ్డలేకపోవుటచే సంతసించెను. తనయదృష్టమును మెచ్చుకొనెను.

కాని మేరిసంతక మెంతకాలమోనిలువలేదు. డోరానలన నామె యెల్లవృత్తాంతమునువినియె. “అక్కర్కశహృదయుండగు వృద్ధుని వశమున నాబాలుడుండదగదు. వాడును అట్లే కఠినహృదయుడై కన్నతల్లిని దిరస్కరించును. నాబిడ్డని నాకిచ్చి మఱల నిన్నుబరిగ్రహింపుమని, వేడుకొందును. నిన్నాతిఁడు ఇంటఁజేర్పఁచేని, అప్పుడు, మనముగృహము కలిసి యొకయింటనుండము. బాలుఁడు పెద్దవాఁడై మనలనిరువుర సంతరించును. అంతదనుక మనము వానిని పోషింతము” అని మేరీ యుద్వేగముతోఁబలికె.

యువతులిద్దఱు వృద్ధునింటికిఁజనిరి. కవాటము బంధింపఁబడి యుండలేదు. వారిరువురు తొంగిచూచిరి. ఆహా ! వారి కగవదిన దృశ్యమేమి ! నద్ధుఁడుమనుమని మోకాళ్ళ సందులో నిరికించి, అరచేతులునొక్కుచు, చెక్కిళ్లను చేతితోఁబుకుకుచుండెను. అర్భకుఁడతని గడియారపు గొలుసుమీఁది నుద్రక్తై తడఁబడి పక్కుచుండెను.

వారిరువురు లోని కేగిరి. వారినిజూచుట తోడనే బాలుఁడు తల్లియొద్దకేగె. వృద్ధునితో మేరీయిట్లనియె. నేనిప్పుడు డోరాకొఱకు మీయొద్దకువచ్చితి. మీయందామెకు మిక్కిలి ప్రేమకలదు. ఈబిడ్డకొఱకుఁగాని విలియంకొఱకుగాని నేను మీయొద్దకు రాలేదు. విలియము ద్వేషరహితుడై

మరణించెను. అవసానదశయందతఁడు, తండ్రిని దేవుఁడాకీర్వ దించుగాక' యని చనిపోయె"నని చెప్పి పెడముఖముపెట్టి దుఖంపనాగెను. మఱియు నామె యిట్లనియె "అయ్యా, నా బాలుని నాకిండు. మీయొద్దనుంటచే ఆతఁడును కఠినచిత్తుడై నన్ను-కన్నతల్లిని-వదలిపెట్టునేమో !

ఈ తుదిమాట వృద్ధుని హృదయమునకు బాగుగ దాఁకెను. గృహనుంతయు నిశ్శబ్దముగానుండె. ఉన్నటులుండి వృద్ధుడు వెక్కిరివెక్కి యేడ్వనాగెను. "నిష్టలారా! రండు-రండు-నన్ను విడిచిపెట్టి పోకుడు. తప్పంతయు నాదియే. నేనే చేతులార నా కుమారుని జంపుకొంటిని." అని విలపింప సాగెను.

జోరా మేరీలు వృద్ధుని కఠమును కొఁగిలింతుకొని పలుమాఱు ముద్దుపెట్టుకొనిరి. పశ్చాత్తాపాగ్నిచే వృద్ధుని కోపము భస్మమయ్యెను. ఆతని హృదయ మపుడు నిర్మల ప్రేమచే తొణికిసలాడుచుండె.

ఆనల్వరొక గృహమునందే నివసించుచుండిరి. కొంత కాలము గడచినపిదప మేరీ మఱల వివాహము చేసికొనియె. జోరామూతము ఆ జన్మము కన్యగానే యుండెను.

భరతోపాఖ్యానము

ఒకప్పుడు భరతుడనురాజు భూతలంబును బాలించుచుండెను. అంతకుబూర్వము 'అజనాథ' మను పేరుగల యీదేశము భరతుడు పరిపాలించుటంజేసి భారతవర్షమును పేర నొప్పె.

భరతుడు వేదోక్తకర్మములను యథావిధిగాఁ జిత్త శుద్ధితో నాచరించుచు, అధిక ధర్మాన్వితుడై యొప్పుచుండె.

ఇట్లు పెక్కేండ్లు రాజ్యంబుచేసి, పితృ పితామహుల నుండి తనకు లభించిన ద్రవ్యమును, అర్హమగురీతి పుత్రులకుఁ బంచియిచ్చి, విరాగియై అతఁడు పులహశ్రమంబున కరిగె.

గండకీ నదీ ప్రాంతమందుగల య య్యాశ్రమంబున భరతుడు భగవద్వ్రతంబుధరించి. అతులదివ్యమూర్తియైన బ్రహ్మనందరూపమును శరణుసాచ్చి, జటాజినధారియై, శమ దమాది గుణసంపత్తి గలిగి యుండె.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు గండకి యందు స్నానముచేసి భరతుడు ప్రణవమంత్రోచ్ఛారణము చేసికొనుచుండె. పూర్ణ గర్భము ధరించిన యొక లేడి, అట జలపానంబుచేయుచుండె. నమీషమునందలి యొక సింహము లోకభయంకరముగ గర్జించెను. ఆలేడి అదరిపడి మింటికెగసి, నదినిదాఁటునడచాచి గర్భము విచ్చిన్నంబై జలంబులంబడియె. తీరమునై

బడి జింక చచ్చెను. గర్భమునుండి జారిపడిన జింకపిల్ల నీటి పైఁ దేలుచుండెను;

భరతుండు కనువిచ్చి యదియంతయుఁ జూచుచుండెను. ఆతనిచిత్తము కరుణార్ద్రమయ్యె. తల్లిలేని యా లేడిపిల్లను దనయాశ్రమమునకుఁ దీసికొనిపోయి, కడుంగడు ప్రీతితో నోషించుచుండెను. లేడిపిల్లయందుఁ గ్రమంబుగఁ బ్రీతియెక్కువ కాఁగా, గాఁగా, దైవారాధనము శ్రమ శ్రమంబుగ నశియింపఁజొచ్చె.

తనతపంబు చలనమొందుటయే గమనింపక భరతుఁడా జింకపిల్ల యందలిస్నేహంబు నెఱుపుచుండె. క్రూరమృగములవలన దానికి హానిగల్గునేమోయని, వనంబుల దాని వెఱువెంటం దిరగుచుండె. కొంతసేపుదానిని స్కంధములం దుంచుకొనును. కొంతసేపు వక్షంబున, కొంతసేపు తొడల మీఁద నుంచుకొని లాలించుచుండెను.

ఆలేడిపిల్లయు నాతనియొద్ద నాడుకొనుచు, నఖంబుల నాతని గీడుచుఁ జెలంగి యాడుకొనుచుండి అంతలో నెటకొనురిగి చనియె.

భరతుండంత వ్యాకులితచిత్తుండై “ఇంకనిన్నెట్లు కనుగొందు! కట్టా, తల్లిలేని నీవు ఈవనములో లేఁబచ్చికమేసి బ్రదుకుచుండ మృగరాజు బాధించినాడేమి! లేక నీవు బ్రదికియుంటివా! నీపాదస్పర్శంబునఁ బపత్రియగుటకు భూదేవియెంత తపంబాచరించినదోగదా!” అని వగచుచుండె.

ఇట్లు భరతుండు దుఃఖించుచుండ నాలేడిపిల్ల సను-
దించె. భరతుండు సంతసించె.

కొంతకాలమునకు భరతునకంత్యకాలము సమీపించె.
అతిదా లేడిపిల్లనే యాత్మగోనిల్పుచు దేహముఁ బాసెను.
అటుకాపున నాడఁడు హరిణజన్మమెత్తి, పూర్వస్మృతితో
మోలఁగుచుండె.

ఇట్లు లేడిహపముననున్న భరతుండు తన యధోగతికి
అత్యంతము విచారించుచు, బుద్ధిగలిగి, మజల పులహాశ్రమ
సమీపంబునకుఁ జను దెంచె. అట నెందుగడ్డిపరకలు,
మేయుచు, సంగమువిడిచి, విరాగియై, మృగ దేహత్యాగ
మొనరించెను.

తదనంతరము భరతుండు ఆంగిరసుఁడను పేడగల
పవిత్ర బ్రాహ్మణునకు ఆత్మజుడై పుట్టెను. మజలయోగ
విఘ్నము తటస్థించునను భయంబునంజేసి, సంతతము హరి
చరణధ్యాన పరాయణుడై యుండె.

ఆంగిరసునకు ఇరువురు భార్యలుకలరు; వారిలో జెడ్డ
భార్యవలనఁ దొమ్మిది పుత్రులుజన్మించిరి. చిన్నభార్య
యందు నొకయోగవిద్ధ, యొక మగవిద్ధయుఁ గలిగిరి. చిన్న
భార్యవలనఁగలిగిన మగవిద్ధయే పరమభాగవతుఁడగు భర-
తుండు. అతండు పూర్వజన్మపరంపరల స్మరించుకొనుచు,
అన్యులతోడి సంగంబు విసర్జించుచు, లోకులకుఁదాను ఉన్న
త్తుడుగను జడుఁడుగను అగతముండెను.

తండ్రియగు నాంగిరసుడు ఉపనయనాది సంస్కారములుచేసి, కర్మంబులయందు భరతునకు నిచ్చగల్గింపజూచెను. కాని భరతుడు అసమ్మతితో, దత్తకర్మంబులగైకొనడయ్యె. ఇట్లు కుమారునకు ఆచారంబులు గఱపఁ బ్రయత్నించుచు చింతతో దేహమువిడిచె. తండ్రితో, దల్లియు నగ్నిజొచ్చె.

అవినీతులగు సవతితల్లిగొడుకులు భరతుని గొప్పతన మెఱుంగలేక, యతనిని వేదవిద్యలు చదువనక గృహ కర్మంబులయందు వియమించిరి. మూఢులగు జనులారవి “ఉన్నత జడ బధి” యని పిల్చుచుండిరి. అతఁడెదియుఁ గోపించుకొనక నియుక్తకార్యములందుఁబ్రవర్తించుచుండెను.

ఇంటియొద్ద నాతనికి ఎట్టి యాహారము పెట్టినను అమృతతుల్యముగా భావించుకొనుచు దేహభిమానంబు విడిచి, సుఖదుఃఖములయందు సమబుద్ధి గలవాడై, నిత్యానంద ముఖానుభవంబు గలిగియుండె.

అతని మలినదేహము, మలినవస్త్రములు, మలిన యజ్ఞోపవీతము చూచి యజ్ఞము చేయుజనులు అతని బ్రాహ్మణాభాసుండని పిలువంజొచ్చిరి. ఎవ్వరేమన్నను అతఁ డించుకయుఁ జలించడయ్యె. ఇట్లుండ నాతనికి క్షేణికావలికి నియమించిరి.

ఆపురియందు వృషలుఁడను రాజు గలఁడు సంతానము కోరియారఁడు కాళికాదేవి! బలియిచ్చుటకు నొకపుడు

మీని సంపాదించియుంచెను. కాని ఆపురుషుఁడెట్లో పాటి
పోయెను.

భృత్యులూ పురుషవశువునకై వెదకుచుండిరి. మధ్యే
మార్గమున వీరాననము నందుండి చేనుగాయుచుండిన భర
తుఁడు వారికగపడియె. వాకును మంచిపశువు దొఱకిన
దనుచు నాతని కాళికా గృహమునకుఁ గొంపోయిరి.

ఆతవికటఁ దలంటి, మృష్టాన్నము పెట్టిరి. వృషలపతి
అతికరాళంబైన ఖడ్గంబుతో భరతుని గాఢికు బలియియ
హింసింపకుండెను. భరతుని బ్రహ్మతేజము వెల్లివిరియు
చుండెను. కాళికాదేవికదినుపుహముకాఁగా హుంకరించుచుఁ
బ్రత్యక్షమైరాజును భృత్యులను సంహరించె.

భరతుఁడించుకయుఁ జలింపక యందఱియుందును
విష్ణుభావము నేయుంది, చండికాగృహంబు వెలువడి, ఎప్పటి
యట్ల చేనికఁగావలి కాయుచుండె.

ఇట్లుకొన్ని వర్సరములు గడిచె. రహూగణుండను
సింధుదేశపురాజు ఇత్తుమిశీరముననుండు కపిలమహర్షిని
సందర్శింప శిబికాఠోహణముచేసి, ఏగుచుండెను. పల్లకిమోయు
వాడు చేనియొద్ద నున్న భరతునిజూచి, ఈతనిచే శిబిక
మోపింతమని, పల్లకిమాతనిమాఁపునఁ బెట్టిరి. భరతుఁడును
మాటుమాట చెప్పక పల్లకిమోయుచుండెను.

మెట్టవల్లములను గమనింపకయే భరతుఁడు నడుచు
చుండెను. అందువలన గమనము విషమమగుచుండ, రాజు

బెస్తలను మందలించెను. బెస్తలు తప్పంతయు భరతునిదే యని చెప్పిరి. రాజు భరతుని నిష్ఠురవాక్యములాడెను. భరతుడు ఆశరీరమే తనకు గడవటిదియని తెలిసికొనియుంటచే మానవ్రతంబు వహించి, యాశిబిక మోయుచుండెను.

మఱల విషమగమనంబుగలుగ రాజు కోపించి, “ఓరీ! బ్రతికియుఁ జచ్చిన వాఁడా! నాయాజ్ఞ దాఁబడవేల! నిన్ను సన్మార్గమందు నడిపింతును, చూడుము” అని యుగిగుండె పలికె.

శమదమాది సచత్రికల భరతుడు రాజుతో నిట్లనియె. “అయ్యా, నీవునిజము నచించుచున్నావు. జీవస్మృతుండను నేకొక్కడనేకాదు. అద్యంతములు గల్గుటండేసి యుదటు జీవస్మృతులే. ఇరావరగాది సమస్త దుఃఖములు శరీరమునకే గాని యాత్మకులేవు. నావీ భృత్య సంబంధములును శరీరమునకేగదా! ఉన్నత మూకాంధ జడస్వభావముంబొందిన నాయుడు నీవాజ్ఞాపించియు నేమియుఁ బ్రయోజనములేదు గదా!” అని పలికి తన కాదస్మమునందు భారంబు వహించుట నియమింపని యెఱింగి పల్లకి మోచుచుఁ జనుచుండె.

రాజు ఆశ్చర్యముతో ఆయన పాదములపై బడి క్షమింపుమని వేడుకొనియె. తరువాత అమ్మహాత్ముని తన యింట నుంచుకొని పరిచర్యలు చేయుచుండె.

సి రి యా లు (డు

పూర్వము దుర్వాసుఁడను ఋషియొక్కఁడుండె. అతఁడు మహాతపస్వి; మఱి మహాకోపి. ఒకనాడతఁడు వర్ణశాల వాకిట నీవారపాయసాన్నము లేడిపిల్లకు మేపుచుండెను.

అట్టియెడఁ దుంబురుఁడను ప్రమథుఁడు విమానమెక్కి భార్యతోఁ బోవుచుండెను. తుంబురుఁడు జంకపిల్లలకుఁ బాయసము పెట్టుదుర్వాసునిజూచి, ఆశ్చర్యపడి చిటికెవైచెను. ఆచిటికెకు లేడిపిల్లలు బెదరి పాటిపోయెను.

దుర్వాసుఁడు తుంబురునిజూచి కోపించి, పుడమిని మనుష్యుడవై పుట్టుమని శపించెను. తుంబురుఁడు తాను శివభక్తగృహమునఁ బుట్టునట్లును, శౌపాంతమువఱకును దనభార్య దుర్వాసునింట నుండునట్లును అనుగ్రహింపుమనియె. దుర్వాసుఁడందుల కంగీకరించె.

ఆమునిశాపము ప్రేరేపఁగాఁ దుంబురుఁడు కాంచీ నగరము నందొక వర్తకునియింటఁ బుట్టెను. తల్లిదండ్రులారఁ నికిఁ జిఱుతొండఁడని పేరు పెట్టిరి. యుక్తవయస్సు రాఁగా నాతనికి తిరువెంగనాంచి యనుకన్యను పెండ్లిచేసిరి. పూర్వ జన్మమనఁ గూడఁ దిరువెంగ నాంచియె చిఱుతొండనికి భార్యగా నుండెను.

భార్యభర్త లిరువురును శివుని నాటుకాలములఁ
బూజించుచు నెందఱేని భక్తులు తక్కుమివేసినను మహా
పూర్వముగా నిచ్చుచుండిరి, జంగమప్రమథు లేవేళ నేది యడి
గిన నదియిచ్చునట్టి గట్టివతియు వారిరువురు వట్టిరి. ఇట్లుండ
సిరియాలఁడను నొకకుమారుడు వారికిఁగల్గెను.

కొంతకాలమున కొకనాఁడు మిడజంగ మొకఁడు
చనుదెంచి, ముక్కంటి నభిషిక్తు నొనఁపించుటకు తనకు
తూమెఁ దీక్షురసము కావలయునని కోరెను. అంతఁజేటు
తొండఁడు చెఱుకొంటలుండు పంపానదీ తీరమునకుఁబోయి
కావలసిన చెఱుకుగడ్డలు కొని పెద్దమోపుగల్పెను. ఎంతప్రయ
త్నించినను ఆ మోపెత్తలేకుండను.

ఆతఁడేమి చేయుటకును దోచక దిక్కులుచూచు
చుండె. భక్తప్రియుఁడగు శంకరుఁడు మానవాకారమున
దిగ్గవవచ్చి, ఆ మోపెత్తుకొని, గమ్యస్థానమునందుఁ బడవైచి
మాయమయ్యె. మహాశివుండే తనకట్లు తోడ్పడెనని శంతో
షముతోఁ జేఱుతొండఁడు చేజంఁత్రానఁ జెఱుకుఁ గోలలా
డించి, తూమెఁడు రసముతీసి, జంగమునకిచ్చెను; ఆజంగ
మును దనయఱచేతనున్న శివున కా రసమున నభిషేకము
జరిపెను.

పరమశివుఁడిట్లు చెఱుకుమోపుమోసి కైలాసమునకుఁ
జనుదెంచెను. అట నచ్చరలు అడుఁచు బాడుచునుండ జూచు
తుండె. మోపుమోసినందున ఆయన దేహమునఁ జేఱుచెను

టలు పోసెను. ఈనుచే బార్యుని తమ్మిపూబంతియై త్రి పరమ శివునిపై వైచెను.

శివుడంతయు గ్రహించి నాయెడ నపరాధమింతయు లేదు. అచ్చరల యండమును జూచుటవలన నీపూహించు నట్లు నామేనుచెమర్పలేదు. మఱి, కంచీపురమందుండు శివభక్తుడు చిఱుతొండని చెఱుకుమోపు మోయుటచే జఱుచెమటలు గ్రమ్మినవి” అని యనియె.

అన విని పార్యుని యాశ్చర్యమంది, యిట్లనియె, “దేవా! ఆవీరమాహేశ్వరుని నాకుజూపవలయును. నను వెంటనే కంచికి దోడ్కొనిపోమ్ము” శివుడంత దాపున నున్న యింద్రునుంగాంచి ‘కంచీనగరమందు ఇరువదియొక్క దినములు కుంభద్రోణముగా వర్షముకురియింపు’ మని యాజ్ఞా పించె. ఇంద్రుడట్లచేసెను.

కాంచీపురజనులు ఆ యకాలవర్షమునకు మిక్కిలిభయ పడుచుండిరి. ఆ యిరువదొక్కడు దినములు బోరునవాన కురియుచుండినను చిఱుతొండనంబి రేయింబవళ్ళు జంగము లకు ఇచ్చెన్నము పెట్టుచుండెను. అతని యిల్లాలు తిరువెంగ నాంచియును, పుత్తరత్నము సిరియాకుడును, దాది చందని కయు ఆ మనుషులలో విడవక భక్తకోటికి అన్నదానముచేయు చుండిరి.

వానవెలిసిన దినమునఁ చిఱుతొండఁడు శివార్చన ముగించి, శివయోగివరుల నరయ వాకిటికివచ్చె. శివయోగి

వరు లెవరును అగపడరైరి. “జోరువర్షము కురియునపుడును శివభక్తులనేకులు మోసలనిండియుండెడివాడు. నేనొక్కఁడును లేడు. ఇదేమి చోద్యమ”ని యాతఁడాశ్చర్యపడి “వంట తయారు చేయు”మని భార్యకుఁజెప్పి, వేవేగవీధికిఁబోయెను.

అతఁడట్లు కంచియెల్లనుబరికించి పరికించి ఎందునొక్క జంగముం గానక, కోటవడలిపోయి, పురబాహ్యప్రదేశమున నొకపాడుగుడియందు నొక ముదునలిశివభక్తుని జూచెను, ఒకముసలియవ్వ, గ్రుడ్డిది, యాతనిపాదములొత్తుచుండెను.

చిటుతొండఁడు వారినిజూచి పరమానందభరితుడై, “జేవా! మీరును మీముసలియవ్వయు నేడు నూయింటికి వచ్చి శివార్చనము నలుపవలయు”నని విభూతి సేసెనోయెను.

ఆముసలి జంగమిట్లనియె. ‘అడిగిన యర్థమీయ నను పుపమనుగదా మీయింట! నీకుఁ బుత్రసంతానము గలదా! వృథాప్రశ్నములేల. నాకోర్కివినుము. నేను నిరాహార వ్రతము గైకొంటిని. ఆనోమున కుద్యాపనము పశూపహారము. ఆపశువు నడుఁడు. ద్విజుడై యుండవలయును. ఆరోగ్య వంతుడై యుండవలయును.

మఱియు నాతని కల్లిదండ్రులు, వానికి వకుగు చేసి పాక మొనరించి పెట్టవలయును. ఇది నీకుహితమేని విభూతి కొందును. బాగుగా నాలోచించుకొమ్ము. నీకుమాడునే పాకము చేయవలసివచ్చునేమో! నీయింటనండలు నీమాట యింగీకరింతురా! ఇంటికిఁ బోయి కనుగొనిరమ్ము.

చిటుతోండనంది తనభార్యపుత్రుల శివభక్తి యగ్గల మని యెఱింగియు శివయోగితో వాదప్రతివాదములేల యని తనయింటికి బోయెను. అంతయు భార్యకెఱింగించెను. ఆమె సంతోషముతో నంగీకరించె. దాదియగుచందనికయు నొప్పుకొనియె. అటుమీఁదఁ బిటుతోండనంది శివయోగిని దెచ్చుటకుబోయె. అదియుట్లుండె.

ముసలి వేషము దాల్చి వచ్చిన మహేశ్వరుడు ఆ వేషముమాని, వేషిండు వేషముంగొని చిటుతోండనంది కుమారుడుగ సిరియాలు మనముజరిపఁజేయునిచ్చుతో నానాలుడు పఠించు నొజ్జయింటికిబోయె. ఆటసిరియాకుడు నీలకంఠస్తవము చదువుచుండెను. మాయాశివయోగి సిరి యాకుతో నిట్లుచెప్పె. “కుమారా! నీతండ్రి నిర్దయుడై యొకానొకఁడొగికి నిన్నుజంపి ఆహారముగాఁ బెట్టబోవు చున్నాడు. నీవంగీకరింపకుము. బ్రతికియున్న బలునాకేరి కొని తినవచ్చును. ఎక్కడికేనియు బోయి యియాపద తప్పించుకొనుము.”

సిరియాకుడు చెవులమూసికొని ఇట్లనియె. “శివశివా- ఇట్లనకుడు. పుడమిలో పరార్థమై శరీరధనము వ్యయించుట కంటె వధిక మేమిగలదు” మాయాయోగి చేయునదిలేక సిరి యాకుకు ఆచటిపాడు భయమందునట్లు మూర్ఛింపించెను. అంత నాదేశిచేడు సిరియాలుని నొసటవిభూతిఁ బ్రామగా సిరియాలునకు మూర్ఛ దెలిసెను. మాయాయోగి వెడలి పోయెను.

అటఁ జిటుతొండనంది శివయోగియున్న గుడికిఁ బోయెను. అచటఁ బూర్వపుజోగి యగపడగ కుచ్చాభ్యాధి బాధితుఁడగు నొక శివయోగి యగపడెను. చిటుతొండ నంది వానికి నమస్కరించి, వీపుమీఁద వైచుకొని, వెనువెంట మునలియవ్వ కఱ్ఱపట్టుకొని వచ్చుచుండ, శివస్తోత్రముచేయుచు బిరబిర నింటికివచ్చెను.

చిటుతొండఁడును ఆతని భార్యయు ఆపృథ్విదంపతు లకు సత్కార మొనరించి శివపూజ చేసికొనుటకు వారినొక యేకాంత మందిర ముందుంచిరి. ఇంతలో మేనమామలు బహు విధ భక్ష భోజ్యములు సిరియాలనకుఁ గొని తెచ్చిరి.

అటమీఁద నొకపిచ్చి బాలెంతరాలు-తావసపురంద్రి 'మాపాపనికిఁ బాలుపాయుమమ్మా' అని వేడుచువచ్చి. తిహ వేంగనాందిని బిలిచి, పాలు పోయించుకొని యిట్లనియె. "ఊరిలో గోలగానున్నది. నీమగనికి బుద్ధిలేకపోయినను నీకైన నుండవలదా! నుతునిఁ జంపుటమీకు ఉచితమా!"

తిరువేంగనాంది "సర్వము శివమయము. ఇక నీయర్థ మునకుఁ జింతింపనేల" యని యామెను మంచిమాటలతోఁ బరిపివేసెను. పిదపఁ బాకకాల యందున్న సిరియాలనిపిలిచి కొనివచ్చిరి. ఆతఁడు మేనమామలు తెచ్చిన భక్ష్య భోజ్య ములు కడుపార భక్షించి యాడుకొనుచుండెను.

అప్పుగిది యాడుకొనుచుండిన కుమాకుని దర్శి చేరఁ దీసి యలంకరించెను. అతఁడు కల్లికల్పకులకుఁ దనకవలసిన

శ్రీమదేదనియు, రాను శివయోగికి మాంసాహారముయ్యెడ ననియు జెప్పెను.

ఆతరున వారుమువ్వురును, చందనికయు ఏకనిశ్చయములైరి. తల్లి యీతని తొడలపైఁ బడుకొనఁబెట్టెను. చందనిక యీతనినితనహస్తములతోఁ బట్టుకొని యుండెను. చిటు తొండఁడు చురక త్తితో నాచిటుతనిమెడ గ్రక్కునద్రెవ్వి, నమశ్శివాయ మంత్రము పఠించుచుండెను. సిరియాలునిశిరము భూప్రదేశమునఁ బడియు విశాసము దప్పకయుండె.

అంత నాతిరువేంగనాంచియు, చందనికయు, కటిక జెండమున సిరియాలుని బహుభంగులవండిరి. పిదప భోజన కాల శుద్ధిచేసి, “భోజమునకు రావచ్చు”నని తెలిపిరి.

మాయాయోగియు, నాతనిభార్యయుబంగరుపీటలపైఁ గూర్చుండిరి. చిటుతొండఁడును తిరువేంగనాంచియు వారిని యథావిధి నర్పించిరి. సర్వపదార్థములు వడ్డింపఁబడియె. ఆర గింపుఁ డని చిటుతొండఁడు వారిని బ్రార్థించెను.

మాయాయోగి, అందుఁ బసిబాలుని పుట్టెలోని మాంసములేమిఁ జెలిసికొని, “అయ్యో, మావ్రతమునకు భంగము గలిగె. అధమాంగమాంసము నేనెట్లు భుజింతును! అనియె. తిరువేంగనాంచి, కుమారుని పుట్టెలోని మాంసము ముందుబెట్టి ‘తినుచు’ని వేఁడెను.

అంతట శివయోగి “నేనొకటనే యెట్లు భుజింతును? పెండియు మగపిడ్డఁడులేని నిర్భాగ్యునింట నే భుజింపను. నీ కుమారుని బంకి రప్పింపుము” అనియె.

చిటుతొండడు నివ్వెటవోయి, “మహాత్మా! నా కొకడే కుమారుడు, వానినిజంపి స్వాములవారికి ఆరగింపఁ జెట్టితిని. ఇంక నేకుమారుని బంధికిఁ దీసికొనిరాఁగలను! అయ్యా! కూరలు చల్లఁబడును. తడవుచేయక భుజింపుము” అని వేడికొనియె.

మాయాయోగి యిట్లనియె. “నీభార్య మహావతివ్రత. ఆమెను నీకుమారుని బిల్వబంపుము.వచ్చినసరియె. లేకున్నచో మనమే భుజంతము.”

మగనియూనతిచేఁ దిటువేంగనాంచి, ఎలుగైతి “రారా నాతండ్రి-సిరియాలా!” అని పిలిచెను. అంతలో నాబాలుఁడెటనుండియో, తల్లిదండ్రులమన ముప్పొంగ, కడు వడి చనుడెంచెను.

వెంటనే వారికి మహేశ్వరుఁడుప్రత్యక్షమయి “చిటు తొండనంబీ! నీవు తుంబురుఁడవు, సిరియాలుఁడు కుమార స్వామి, తిరువేంగనాంచి యచ్చి. మీరు శరీరముతోడఁ గైలాసమునకురంకు” అని యాజ్ఞాపించె.

అంత జిటుతొండడు “వీరమహేశ్వరాచారము వదలక మేము ఏకువాడల వారము కలిసి వర్ధిల్లుచున్నారము. ఇటువంటి చుట్టములఁగాని నేనొకడనే యెట్లువత్తును!” అని ప్రార్థింప, మహేశ్వరుఁడు దయాహృదయుడై ఏకు వాడలవారికి కైలాసమునకు రా ననుజ్ఞయిచ్చి అంతర్ధానుఁ జాయె.

గరుడ సత్వోపాఖ్యానము

పూర్వము హరనాథుండనురాజు వింధ్యావలీ రాష్ట్రమును పరిపాలించు చుండెను, అతడు వీరవరేణ్యుడు; మహాదాత; రాజ్యపరిపాలనమున నమర్థుడు; దీనులపట్ల కల్పవృక్షము; అందఱయెడను దయామయుడు; ఎట్టిపట్టనను ధర్మబద్ధుడు.

అమహానుభావునకు సమస్తము గలదు. కాని పుత్రలాభము మూత్రము లేకపోయెను. బిడ్డలకొక కారణంబు పెక్కుడు భార్యలను వివాహమాడెను. ఏమిలాభము. బిడ్డలుపుట్టరైరి. దైవాధీనంబునకు నడుండేమి చేయగలము? పుత్రులకొకటై అతఁ డారాధింపని దైవతములేదు; చేయని సత్కార్యములేదు; ఈయని దానములేదు.

ఇట్లుండ నొక్కనాటి నిశామయంబున రాజు నిద్రించుచుండఁగా నృష్ణమున ఒక మహాపురుషుం డగపడి, రాజుతో నిట్లనియె, “రాజా! నీవు విచారముచే సరిగ నిద్రించుటయునులేదు. నీదుఃఖము మాకుడలియును. అపదలకోర్చి, కదా సౌఖ్యములనుభవింపవలయును. తనయుఁడు వలయునని నీవెపుడును ప్రత్యక్షముగ న్నృష్ణముగఁ గోరియుండలేదు; అబ్బా! ఎంతనిబ్బరము! నీప్రజలు మూత్రము రాజపుత్రునకై వాపోవుచున్నారు. సరియె. ఎట్లయిననేమి! నీకు సంతానము కలుగు కాలము సమీపించినది. ఉడయమునఁ గాలశ్యత్యంబులు తీర్చుకొని, దైవప్రార్థనము చేసికొని, పాద

కారితై యద్యానవనమునకుఁ బొమ్ము. చక్కని దానిమ్మ పండును కెప్పించుకొని, నీయివ్వము వచ్చినన్ని గింజలను లెక్కించి తినుము. లెక్కపెట్టు విషయమున అప్రమత్తుడనై యుండుము” అనిపోయెను.

రాజేంద్రుండు ఉదయముననే మేల్కొంది, రాత్రి స్వప్నవృత్తాంతమును దలచుకొని, ఆశ్చర్యరంతోషములను పొందె. భక్తివిశ్వాసముతో ఉద్యానవనమునకేగి గనకు మిక్కిలి ప్రియరాండ్రగు ఏబదిమంది భార్యలను దలచుకొని లెక్కించి ఏబది గింజలనుదినెను. అంత క్రమంబున నయ్యం దఱ సుందరీమణులకు గర్భోత్పత్తియయ్యె. మందయాన యను నొకసుందరికి గర్భచిహ్నము లగపడకుండె.

రాజు ఆమెపై మిక్కిలికోపించి, దుష్టురాలుగా నను మానించి, చంపనుంకించెను. మంత్రి యపుడు రాజుతో నిట్ల నియె. “రాజా! మహాపత్నివరయగు మందయానను అవమా నింపకుము. అందఱును సమావప్రకృతిగల వారలై యుండఁడు. తొందరపడి యీమెగర్భమును నమ్ముచేయకుము. నీకింకను కోపముపోదేని, ఈమెను నీరమ్ముడగు శ్యామసుందరుని యొద్దకు శ్రీపురంబునకు పంపుము. గర్భచిహ్నము లగపడిన యాతఁడు మనకెరిగింపఁగలఁడు.” అనగా రాజుట్లచేసి.

శ్రీపురంబున మందయానకు గర్భచిహ్నము లగపడఁ జొచ్చెను. పదియవ మాసంబున నామెయొక చక్కని పుత్రునిగాంచె. శ్యామసుందరుఁ డా శిశువార్తను వార

నాధున కరిగించె. రాజుసంతసించి ఆమె నచట నుంచుటయే మంచిదని తలంచెను.

ఇచటను నలువది తొమ్మిదిగూగురు భార్యలు ప్రసవించి కుమారులం గాంచిరి. రాజునకు మహాసంతోషముగా నుండె.

అచట రాజునాజ్ఞచే ఆపుత్రునకు శ్యామసుందరుఁడు గరుడసత్త్వఁడను నామకరణముచేసి మహాత్సవముచేసెను.

గరుడసత్త్వఁడు క్రమంబున సర్వశాస్త్రములు యుద్ధవిద్య లభ్యసించి పదునెనిమిది వత్సరముల ప్రాయమువాఁడయ్యెను. ఆతఁడొక్కనాఁడు తనతల్లితోనిట్లనియె “అమ్మా! నేనిక శ్రీపురంబునం దుండజాలను. సన్నితకాలము ఇచట నుంచుటలో నాతండ్రియభిప్రాయమేమియో తెలియకున్నది. అట నాసోదరులు తండ్రికి చేదోడై వాదోడై యుండఁగా నేనిచట ప్రవేశ్య కొరుకుకొనుచుఁగూర్చుండజాలను. నీవు వీరమాతవను విషయము శీఘ్రముగా ప్రకటితము కావలయును.” అన నామెయు సంతసించి “నీచనకుండు పిలుచునంతకు ఇట నుండుటయే మంచి” దని చెప్పెను. ఆ మాటలు రుచింపక గరుడసత్త్వం డిట్లనియె. “తల్లీ! ఇక వేచియుండజాలను. యుద్ధములం దాతనికి సాయ్యపడవలయును. పరాక్రమమును జూపి యాతని మెప్పువడసికొని నన్నాతని నుండునని తెలుపు కొనను.” అనిన తల్లి యెట్టతేలకు ఓడంబడియె.

అంత గరుడసత్త్వము అడ్డగించునను భయమున పిన
తండ్రి కేమియుఁ దెలుపక, వేటకు బోయెదనను మిషతో
శ్రీపురంబును విడచి కఠినయ ప్రయాణంబుల వింధ్యావళిఁ
జేరెను. ఆతఁడు రాజమార్గమున గుమ్మరుచుండఁగా, రాజు
చూచి బిలిపించి “నీవృత్తాంతమేమి! నీవెవరవు” అని యడి
గెను. గరుడసత్త్వం డిట్లనియె. “నరేంద్రా! నేను ద్వీపం
తరమునఁగల బృహత్కాముడను రాజయొక్కపుత్రుడను.
ప్రపంచదర్శన యాత్రాపరుడనై యిటకు వచ్చితిని. నీకు శత్రు
భయమెక్కువగా నున్నదని తెలిసికొని, యుద్ధవ్యాపార
ములయందు నీకు సేవయొనర్చి, నీకు సంతోషము గల్గింప
జేంచితిని.” అనఁగా పరనాథుఁడు మిక్కిలి సుందిసింది,
ఆతనికి తన సేవలపై నధికారంచిచ్చె.

గరుడసత్త్వము కొలదికాలమురోనే తన తెలివి
తేటలను, ధైర్యసాహసములను బ్రకటించి రాజాదరణమునకు
పాత్రుడయ్యె. పోనుపోను ఆతనికి జెప్పకయే రా జేపనియుఁ
జేయఁకుండెను. అది చూచి తక్కిన రాజకుమారులున్నులై
శత్రుభావమున నుండిరి. దీనికిఁదోడుగా రాజు తన కుమారు
వర్గంబును ఆతనివశంబున మెలంగ నియమించెను. రాజు
పుత్రులకి కార్యము సహింపరానిదై పోయెను. ఎట్లేని గరుడ
సత్త్వని నాశనముచేయ వారు సంకల్పించుకొనిరి. ఆతని
తఱిమివైచుటకుఁగాని చంపుటకుఁగాని వారికి. ధైర్యము లేక
పోయెను. తుదగొక రాజకుమారుఁడు తక్కిన వారితో
నిట్లనియె; “మనము వేటకై యున్నట్లు తీసికొనిపోయి, గూఢం

బుగ చుట్టుపట్ల నెంద్రుని దాగి కొందము. మనము మరలి రాకుండుటకు కారణంబరపి రాజు గరుడసత్త్వని జంజించును. చంపి వేసివను వేయవచ్చును.” తక్కిన వారందఱు ఈ యుపాయంబునకు సమ్మతించి, గరుడసత్త్వని యొద్దకు జూచి, “అన్నా! మే మిందినంబున వేటకుఁ బోయెదము. సంధ్యాగమయంబునకు వత్తుము. సెలవిమ్ము” అనిరి. గరుడ సత్త్వఁడు సమ్మతించెను. వారేగిరి. తిరిగి రారైరి.

మూడు దినములు గడచె. పుత్రదర్శనము లేకపోవుటచే రాజు గరుడసత్త్వనిపిలిచి, కుమారు లేమైరని యడిగె. వారు వేటకుఁబోయి అనినప్రకారము తిరిగి రారైరి అని గరుడసత్త్వఁడు తెలుప రాజు మిక్కిలి కోపించి, “వేగముగాఁ బోయి వారిని వెదకి తెమ్ము. వారు రానిచో నీకు శిరఃఖండ నము తప్పదు” అని గర్జించెను.

గరుడసత్త్వఁడు ధనుర్బాణములను దాల్చి సమీప వనంబులను, పరిసర గ్రామములను అన్వేషింపఁ జొచ్చెను. ఎంత వెదకినను ఎడఱ నడిగినను రాజకుమారకుల బాడ తెలియ రాకుండెను. ఆతఁడొక యెడారింబడి పోవుచుండఁగా నద్దాని నడుమ కొక దివ్యసుందర మందిర మగపడియె. ఆతఁడు తల యెత్తి చూడగా ఒకసుందరి యగపడియె. ఆమె మిక్కిలి విపాదపూరితియై యుండె. ఆమె గరుడసత్త్వని జూచినంతనే “ఓ నీరపురుషా! పొమ్ము తడయక పొమ్ము. ఇచట నడుగు పెట్టకుము. ఈసాధము మృత్యుముఖము. దీనియధిపతి యొక క్రూరరాక్షసుఁడు. నరమాంసాహారి. ఆతఁడు వచ్చు వేళ

యైనది. తెలిసి తెలిసి మృత్యుభాత పడకుము." అన గరుడ సత్త్వండు "మరితా! నీ వెవ్వరవు! ఇందేల యుంటివి," నావుడు ఆనుండరి "నేను ఇగవత్పురాధిపతి పుత్రునిను. అప్పు రంబునకుఁ బోవుచుండఁగా న న్నీతఁడు బంధించె. మత్పరిజనం బును సంహరించె. ఆరాక్షసుఁడు నన్నుఁ గామించి రేపటి వఱకు గడువొనంగ. నాకింక మరణంబే కరణంబు. నీవు శ్రీఘ్నముగ వెడలిపొమ్ము."

అట్లాయనతి పల్కుచుండఁగనే ఆక్రూర రాక్షసుఁడు వచ్చెను. రాక్షస గరుడసత్త్వంలకు ఘోరయుద్ధము జరిగెను. గరుడసత్త్వం డాతని హస్తమును ఖండించెను. రాక్షసుఁడు కోపోద్దీప్తితుండై ఒంటిచేతితో గద కొని యుద్ధముచేయ మొదలిడెను. అంతలో రాజకుమారుఁడాతని శిరంబు ఖండించె. క్రిందబడిన శిరముయొక్క భారముచేత పుడమి యదిరె.

అదియంతయుఁ జూచుచున్న రాజపుత్రుక ఆశ్చర్య సంతోష పరవశయై రాక్షసుని మొలలోనున్న తాళపుచెవి గుత్తిగొని తనయొద్దకురమ్ముని ప్రార్థించెను. గరుడసత్త్వండు తాళములు తెరచి రాజపుత్రుక యున్నగదిఁ బ్రవేశించి ఆమె బంధములు త్రెంచివై చెను. ఆమె కృతజ్ఞతా సూచకముగా ఆతనిపాదములంబడిచి నేక భంగులస్తుతించె. పరస్పరాన లోకన మాత్రముచేతనే చాచు మోహపరవశు లైపోయిరి.

అంతలో ఒక దీనస్వరము వారికివివంబడియె. అచటబంధింపబడి యున్నవారిలో నదియొకరి దీనస్వరమని రాజపుత్రుక

తెలిపెను. వారిరువురు అద్దినకబ్బంబు మార్గంబునఁజని, కారా
గృహమార్గంబు నిచ్చెనవెంట భూబిలంబులోనికి డిగ్గి రాకు
నుఁడు మ్రొంగుటకు వచ్చుచున్నాఁడని భయపడు నాదురదృష్ట
పాంథుల బంధములు విడిపించెను. వారు సంతోషముచే
గంతులిడుచు దైవసంకీర్తనము గావించిరి. అందరును వెలు
గులోనికి వచ్చిరి. రాజపుత్రిక గరుడసత్త్వని సభాభవనమునకు
దీసికొనివచ్చి సింహాసనముపై గూర్చుండఁబెట్టి యొక్కొక
పాంథునిరావించి పరీక్షింపించుచుండెను. గరుడసత్త్వని సోద
రులందరును అచటనుండిరి. గరుడసత్త్వని సంతోషమునకు
మేర లేకపోయెను.

గరుడసత్త్వఁడు వెండియు ప్రతిప్రదేశమును అద్భుతం
బుగఁ బరీక్షించి అమూల్య రత్నాదులం బొడగాంచి, ఎవని
సాత్తునువాడు తీసుకొనుఁడని యాజ్ఞాపించె. ఆపాంథులు ఎవరి
సాత్తువాడు తీసికొనిరి. ఇంకను కొంతమిగులగా తనతమ్ములకు
ఇతరులకు భాగించి యిచ్చెను. ఆపాంథులందరు ఐశుర్యాలయం
దున్న తమవాహనాదుల నధిష్ఠించి, గరుడసత్త్వని దీవించి
సంతసించుచు తమతమ పురాభిముఖులై పోయిరి.

అనంతరము గరుడసత్త్వఁడు రాజపుత్రికంజూచి
“భగవత్పురంబునకుఁ బోదలచితివేని, నిన్నుఁ బంపించె
దను.” అన రాజపుత్రిక యిట్లనియె. “శూరవరా! నా
పుత్రాంతము నీకు దెలియదు. భగవత్పురంబున నాకేమియు
లేదు. నాతల్లిని ఒకకత్తువు చంపె. అతనిగారినుండి
తప్పించుకొని వచ్చి ఈరాక్షసునిబారి బడితిని” అనగా

రాజపుత్రులందఱు “నీవృత్తాంతమును వెలుపుమని కోరిరి. ఆవనిత తనచరిత్రము నిట్లు చెప్పదొడంగెను

“కూరులారా! భగవత్పురంబున కథిపతియైన నా తండ్రి చిరకాలము సంతాన విహీనుడై యుండి యడకొక పుత్రికను గాంచె. నేనే యారాజపుత్రికను. నాతండ్రి నాకు సకల విద్యలు నేర్పించె. అమ్మకూడేశమునకు నన్ను రాజ్యని గావింప నిశ్చయించె.

ఒకప్పుడు నాతండ్రి వేటకై పోయెను. ఒకవన మహిషంబును తిరుముచు తిరుముచు నిజపరివారంబునకు దూరమడయ్యె. రాత్రియైపోయె. ఏమిచేయుటకును కోచక నాతండ్రి నల్లిక్కులు పరికించుసంతిలో దూరమ్మున గొంత వెలుగు కన్పడియె. అదియొక గ్రామమునుండి వచ్చు వెల్తురు అని తలచి నాతండ్రి యా వెలుగు ననుసరించిపోయె.

ఆ వెలుగు ఒక విజనస్థల కుటీరమునుండి వచ్చు చుండెను. ఆకుటీర మందొక రక్కసి సింహాసనాసీనుడై యుండెను. కాల్చిన యెద్దుమాంసము తినుచు మధ్యమధ్య సురాపానము చేయుచు వినోదించుచుండెను. ఆకుటీరములో నొక వనిత యున్నట్లు నాతండ్రి గ్రహించెను. ఆమె బందీయై యుండెను. ఆమె యడుగులకడ ఒక బాలుడు అట్లు ఇటు దొర్లుచుండెను.

అంతలో నారాక్షసుడు ఆహారపానీయంబులు ఘుగించి లేచి, యావనితను సమీపించి, “మందరి! ఇక నేని

నీపట్టుదలనువీడి నాప్రేమను స్వీకరింపుము" అన నాపనిత మిక్కిలి కోపించి యాతని దూలనాడెను. అరక్కసి యదరి పడి, పురుషులప్రేమ యెట్టిదో నీకు తెలియరాదయ్యె. నీకెట్టి నికృష్టమరణము రానున్నదో చూడుమని, ఎడమచేత నామెను పైకెత్తి కంఠము కోయ నుంకించుచుండె.

అంతలో నాతండ్రి యొక నిశిత బాణంబు నాతని తొమ్మునాటింప నారక్కసి నేలంగూలి గతప్రాణుండయ్యె. అంత నాతండ్రి యాదీనురాలి సమీపించి, ఓదార్పగా ఆమె తన వృత్తాంతము నిటు చెప్పె.

మహానుభావ! ఈసముద్రతటమునఁ గొన్ని కుటుంబ ములు నివసించుచున్నవి. అక్కరవాక కుటుంబములకు నాపతి యధిపతి. ఈమరాత్కుడు నాభర్తయొద్ద నొక యుద్యోగి. ఇతఁడు నన్ను మోహించి, ఒకనాఁడు నేను బిడ్డతో నొంటరిగా నుండఁగా భర్తయొక్క యాజ్ఞయనుమిషతో న న్ని నీచుఁడు ఇంత మారంబులెచ్చి ఇట్లు శాధించుచున్నాఁడు. వాఁడు కామియయ్యునా కనిష్టముగా బ్రవర్తింప సాహసింపఁడయ్యె. తుదకు నన్ను దండింప సాహసించె. అనంతరవృత్తాంతము మీకుఁ దెలియునుగదా ?

నాతండ్రి దయాన్వితఁడై ఆమెభర్తను వెదకింపు నిశయు అంతవఱకు తన యింటనుండుమనియుఁ జెప్పెను. ఆమె యంగీకరించి భగవత్పూరము ప్రవేశించె. ఆమెనొక నదనంబుననుంచి, తత్తనయుని జదివించుచుండె; ఆమె తన మనోనాథుఁడు తనకై యన్వేషణంబుచేయుటలేదని యెదల

విచారించినదిగాని, క్రమక్రమమున నాతండ్రి చేయు నుపచారములచే అదాని విస్మరించె.

అశ్రీతనయుడు క్రమక్రమముగా యావన్నె మనోహరాకాదుడయ్యె. నాతండ్రి నన్నిచ్చి వివాహముచేసి యాతనినే రాజును చేయునని ప్రజలందరు విశ్వసించుచుండిరి. అకుమారుడును గర్వోద్ధతుడై నాతండ్రి తన్నట్లు లాలించుటకు గతంబెఱుగక, తనకు సహవర్జ్యములింకను ఒకగక పోవుటచే తెంపుచేసి, ఒకనాడు నాతండ్రియొద్దకుబోయి “నీకుఁడు నిచ్చి వివాహముచేయుమని కోరెను. నాతండ్రి తన యాహులింకను స్థిరపడలేదని తెలిపెను. అశ్రుముడు ఎవ్వరితో నేమియుఁజెప్పక తఱిఁజూచి నాతండ్రిని వధించి తానే రాజుని ప్రకటించుకొనియె.

ఒకనాడతడు నాశయనాగారమునకు వచ్చి విర్భంధింపనుండ నాతని తలం పెఱింగిన మాప్రధానామాత్యుడు నన్ను తనమిత్రుని యింటఁ దాచిపెట్టెను. పిదపనొక యోధను సిద్ధపఱచెను. మంత్రియు విశ్వాస్థులును నొక దాసియు నేనును ఆయోధయం దెక్కిరిమి. మిత్రసృపాల సాహాయ్యముచే సారాజ్యము నాకుదక్కింప వలయునని యాతని యుద్దేశ్యము. ఆయోధ వముద్రములో ప్రయాణించుచు నొకతాళినిదాకి బద్దలైపోయెను. మంత్రియు దాసియు నేమైపోయిరి నాకుఁదెలియదు. నేనుమౌతముక తీరమును జేరియుంటిని.

అస్థితియును నేనుధైర్యమువీడి ప్రాణత్యాగంబుచేయ సంకల్పించుకొంటిని. అట్టిసమయంబున వెనుకవైపు భటాశ్వముల కలకలము వివరబడియె. నేను వెనుదిరిగి చూచునపు టికి అశ్వకులమధ్య నొక మణికిరీటధారి కాననయ్యె. పగిలిన యోడతొంపులచే నాస్థితిని వారే యూహించుకొనిరి. అతని యనుచరులు ఎన్నివిధములఁ బ్రశ్నించినను నేను నిరుత్తరనై యుంటిని. తుడ కా మహాపురుషుఁడునన్నుజేరి “ఓసుందరీ! ఆపదలు కాపురములు చేయవు. నీకు విశ్రాంతివలయుచో నాపట్టణంబునకురమ్ము. నాసర్వస్వము నీయస్థనము చేసెదను. నీతల్లి వాత్సల్యముచే నీకుఁబ్రము కొంతశమింపఁగలదు.

నే నారాజకుమారుని |వార్థసంబంగీకరించి, గొప్ప కులము గాన నే యని తెలిపి, నాప్యత్రాంతి మాతనికి విన్నవించితిని. అతఁడు నన్నుఁ గీసికొనిపోయి తనతల్లికి అప్పగించెను. నాగతి విని యారాణి డయితో నన్నాదరించుచుండిను. కొంత కాలమునకు మాయురుపురకును వివాహము జరుప నిశ్చయింపఁబడిను. మేము నూత్నాలంకారములు ధరించుటలో మునిగిపోతిమి. అస్థితియుందు ఒకశత్రురాజువచ్చి పురంబు ముట్టడించె. అయత్నస్థితిలోనున్న మాసైన్యము నాశనమయ్యె. అతఁడు రాజధానంబు ప్రవేశింపనుండ మేము గుప్తమార్గమున కోటవీడి, సముద్రతీరముచేరి, ఒకటడ నెక్కి రెండుదినంబులు ప్రయాణించితిమి; మూడవనాడు ఎరుర మఱియొక యోడ కనుపించెను. అది దొంగలయోడ. అదొంగలు మమ్ముబట్టుకొని నానాధుని బంధించిరి. నాసౌఖ్య

దర్శము చూచివాడు సుంకోపసుండులవలె, బోరాడి ఒకడుతప్ప మిగిలిన వారందఱు చచ్చిరి. మిగిలినవొంగ వన్ను భగవత్పురంబునకుఁ గొంపోయి తనమిత్రునకు బానిసగా నిత్తుననియె. నాభర్తను బంధితునిల్లఁజే సముద్రములోఁ బాఱవైచెను.

నేనుభీతనై చేయువదిలేక సముద్రములో దూకఁ బోనిని. ఆతండు నన్నును బంధించి యోడికు అంట గట్టెను. కొంతకాల మా యోడ్గపై ప్రయాణించి తుడకారిఁడు ఓడను ఒడ్డుచేర్చెను. మేమిరువురము జనపదమునుబట్టి వోవుచుండఁగా నిన్న నీచే మృతుండైన రక్కసి యుద్ధపక్షియై. వీరిరువురకును ఘోరయుద్ధము జరిగెను. అరిక్కిసి యాడ్డచే నే నాకభీరు మును హెసికొని యీగ్రహంబు చొచ్చిని. ఆవొంగళవ మును రాత్రిభోజనముక్రింద వెచ్చించి, నన్నుబంధించి తన్ను నేను పెండ్లి చేసికొనవలయు ననియు, ఆలోచించుటకు మూన్మాట్ల గడువిచ్చితి ననియుఁ జెప్పి, జెల్లవాటివ తోడనే పాంథులను పట్టుకొనుటకుఁ గోయెను. వారెవరు దొరకలేకురాఁ బోలు రిక్తహస్తములతో వచ్చి నీచే మడిసెను.

అంతగరుడ సత్సోపాఖ్యానము నూడిడించి, “మేమందఱము నిన్ను పువ్వులలోఁ జెట్టికొనిపోయి మార్తండ్రికడఁ జేర్చెదము. నీవనుమతింపుము. నామనమును నీకర్పించితిని. రెండు వివాహములకు విఘ్నము తిటస్థించినది. మూడవసారి ఈపలు పురు రాజపుత్రుల యెదుట ముడిపడఁగలను. ఇనియేకళ్యాణ భవనము. ఈభవనమునందు మనవివాహమునకే కాఁబోలు

ఎల్లసంభారములు చేర్చియున్నాడు.” అన రాజపుత్రిక సమ్మతిం చెను. వారిరువురకు వివాహము యథావిధిగా జరిగెను. ఆదాంబోవు పాంథులకు విందులుచేసి మిగిలిన సరుకులు వెంటగొని వింధ్యావళింగూర్చి వాడుపయనమైరి. ఇతవారు ఒక్కడిన ప్రయాణమునో వింధ్యావళి చేరనుండిరి. కుటీరంబులు వేసికొని సంతృప్తిగ భుజించిరి.

భోజనంబులు ముగిసిన యనంతరము గరుడసత్త్వండు రాజపుత్రులంగని “సోదరులారా! ఇంతవఱకు మీకుఁజెప్పక ఒకవిషయమును గోప్యముగా నుంచితిని. నేను గరుడ సత్త్వండును. మీసోదరుడను. మనమందరము హరనాథుని సంతానమే. నా తల్లిమండయాన.” అవ్వనితయు గరుడ సత్త్వని కులగోత్రాదులు విని మిక్కిలి సంతసించెను.

ఆ సంగతి తెలిసినప్పటి నుండియు రాజకుమారులు అనందించుటకు మాడుగా శుర్యార్ధపడలైరి. ఆ య్యన్నద మ్ములు రహస్యంబుగా నొక్కచోఁజేరి, ఇతని జంపకున్నచో మన భీరుత్వము నగరమునఁ బ్రకటిత మగును. ఈతని శౌర్యమునెదుట మనకేమియు గౌరవముండదు. రాజ్యార్హత యుండదు. కావున సిద్ధించునపుడు మనము గరుడ సత్త్వని సంహరింతము.” అని విశ్వయించుకొనిరి. వారానాటి రేయి ఆ సోదరులు సిద్ధించు నన్నను పొడిచిపొడిచి చచ్చె నని భావించి బయలుదేరి పోయి మఱునాటి యుద యంబున స్వనగరంబు చేరిరి. తండ్రితో దేశాంతర విశేషములు చూచుటకు పోయితిమని బొంకిరి.

తమ్ముల పోటులచే యమమూలన పడుచుండెను. అదృష్టవశమున ప్రాణములు మాత్రము పోలేదు. రాజ పుత్రిక కాష్టములతో భర్తమేను లెడియఁజేయుచు, మిక్కిలి దుఃఖించుచుండెను. ఆమె కొంతసేపు వైషమును దూరనా, కొంతకాలము తన దురదృష్టమును నిందించుకొనును, మఱి కొంతసేపు మరదులను లెన్చునాడఁ జనిపోనందులకు అసహ్యించు కొనుచుండెను.

ఇట్లు పెక్కుభింకుల దుఃఖించి వైద్యుని కొఱకు సమీప గ్రామమునకు పోయెను. ఒక వైద్యుని వెంటవిడు కొని కుటీరంబునఁ బరుచుకొని గరుడసన్నిధిల లేకుండెను. రాజపుత్రిక కూలఁబడిపోయెను. వైద్యుడామెను బుచ్చగించి “నీవిందుండఁదగదు. ప్రకృతియు నాయింటనుండు” మని ప్రార్థించెను. అప్పటికిఁ జేయనదిలేక ఆమె యొడంబడెను. వైద్యుడఁపడు రితువున ఆమెకు పెక్కు ఉపచారములు గావించిరి. కాని ఆమెకు దుఃఖము తగ్గకుండెను. పైగా నానాటికిఁ హెచ్చిపోవుచుండెను. ఆ వైద్యుడు మిక్కిలి చింతించి, ఒక్కనాడఁమె వృత్తాంతమంతయుఁ దెలిసికొని, “దేవీ! యడలకుము. వైకులవలని పగఁదీర్చుకొనవలయును, నీవంగీకరించినచో హరనాథుని యాస్థానమునకుఁ బోవు దము.” అన నమ్మగువ నమ్మశించె.

వైద్యుడును రాజపుత్రికయుఁ గొన్ని శ్రోనులదూర మేగి ఒక సత్రములో విడిసిరి. వైద్యుడు సత్రాధికారిని రాజనగర విశేషము లెవ్వయని యడుగ అడగిట్లనియె.

“రాజుగారి పెద్దకుమారుడు మాటునామధేయముతో నిట కొంతకాలముండెను. రాజుగారాతని మిక్కిలి ప్రేమించుచుండిరి. ఆతఁడిప్పు డేమయ్యెనో తెలియకున్నది. ఆతనితల్లి ముందయాన. ఆతనికొఱకు సర్వప్రయత్నములు చేయుచున్నది. కాని ఆతఁడున్నతావు తెలియరాలేదు. పెక్కురు నందనులున్నను రాజుగారు ఏకపుత్రనవ్వుము వలనఁ గూలిపోయిరి.” అంత వైద్యుడు రాజపుత్రికంజూచి, “తల్లీ! నీవు మీయత్త గారగు మందయాన నాశ్రయించి యుండుము. నీవు నగరమునకు వచ్చినది తెలిసినచో తమకుట్ర బయటపడునని భయపడి, నిన్ను రాజభవనము ప్రవేశింపనీయరు. మందయాన సందర్శించుటకు ఉపాయాన్వేషణము చేసివచ్చెను. నీవు అప్రమత్తురాలవై యుండుము.” అనిచెప్పి పురము నొచ్చి రాజమార్గమున వింతలు చూచుచు బోవుచుండెను. యువతీజనము పరివేష్టించి యుండఁగా నొక యధికారనారి మణి రాజమార్గంబున నచ్చుచుండెను. ఆమెయే మందయాన యనియు కుమారుని సుఖగమనంబు కోరి దేవాలయమునకుఁ బోవుచున్నదనియు వైద్యుడు తెలిసికొనెను.

వైద్యుడు రాణిగారి సమీపమునకుఁబోయి, అచటి భటునితో గడుదనత్తువి వృత్తాంతము చెప్పఁగలను. రాణి గారియెద్దకుఁ బోనమ్ము” అనియె. భటుడు రాజమూతనగడు ప్రవేశింపఁగానే వైద్యునివృత్తాంతము తెలిపెను. “ఆతని వెంటనే తీసికొనిరావలసివ”దని రాణిగారు ఆజ్ఞాపించెను. భటుడు వైద్యుని రాణిగారియెద్దఁ బ్రవేశపెట్టెను.

గదడ సస్యోపాభ్యాసము

“నాపుత్రుని విషయము నీకేమి తెలియును. శ్రీశ్రీ ముగఁ జెప్పు”మని రాజమహిషి యాజ్ఞాపించెను. వైద్యుఁడు తనకుఁ దెలిసినవృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పెను. మందయాన మిక్కిలి కోకించి తగువాహనాదులఁ గొనిపోయి తనకోడలిని శ్రీఘ్రముగాఁ దీసికొని రమ్మనియె.

మందయానదుఃఖమున కంతులేకుండెను. పుత్రుని దలఁచికొని తలఁచికొని పెక్కురీతుల దుఃఖించుచుండెను. అంతలో హరనాథు డటకువచ్చి, సంగతి నందర్భములు చెలిసికొనియె.

రాజంత మిక్కిలి కోపముతో “నీకు పుత్రశోకము కల్గించినవాని దగిఁజిక్షికుఁ గాఁగ్రుల నిష్కడచేసెదను” అనుచు వెడలిపోయెను. అతని యాగ్రహకారింబు గని యెక్కడవా రక్క డ యుదిగిగొనుచుండిరి. రాజు మానధారి యై సింహాసన మధిష్ఠించి, మంత్రిులరావించి, వ్రథాన మంత్రితో నిట్లనియె. “నానలువది తొమ్మిండుగురు పుత్రులను కారాగారమున జెట్టింపుము.” అన వారందరు విస్మయములయ్యి రాజాజ్ఞమీరలేక వెడలిపోయిరి.

రాజు ఇతరులనుజూచి “మీరు ఒకమానము దినములు నాతో సంభాషింపకుఁడు. మీమీ కార్యములను తడువారి విచారించెద” అనియె. అంతలో మంత్రి రాజాజ్ఞ నెఱవేర్చి వచ్చెను.

హరనాథుఁడు మంత్రిని వెంటనిడుకొని మందయాన మందిరమునకుఁబోయి, కోడ లెంచున్నదియుఁ దెలిసికొని,

తగుమర్యాదలతో నామెను దీసికొనివచ్చుటకు మంత్రి నాజ్ఞాపించెను. మంత్రియు అతిత్వరితగతి సత్రమునొద్దకుఁ బోయి, రాజపుత్రికను అశ్వారూఢను గావించి రాజమార్గమునఁ దీసికొని వచ్చుచుండెను. రాజవధువునుగాంచి పౌరలోకము సంకోపించెను. వెంటనే రాజపుత్రుని దలఁచుకొని దుఃఖించెను.

రాజగృహము ప్రవేశించిన వెంటనే మామగా రామెను చేయిపట్టుకొని మెల్లగదింపెను. వారిగుఱ్ఱును మందయానమందిరము చేరిరి. ఆమువ్వురును దుఃఖసముద్రమున మునిగిపోయిరి. వారిసితిని నల్లింపఁ దరముకాదు.

తుదకు రాజపుత్రిక జరిగిన వృత్తాంతమంతయు నత్తమామల కెరిగించెను. రాజు మిక్కిలి దుఃఖించి తనయులను శిక్షించుటకు మున్నుగ వారలొనరించిన పాపకృత్యమును వెల్లడింపవలసిందని మంత్రి నాజ్ఞాపించెను. పుత్రునికరీరము దొరకకపోయినను యథావిధిగా పారలౌకిక క్రియలు నిర్వహింపఁదలంచి పురిమధ్యంబున పాలరాతి మండపంబు సమాధికై నిర్మింపవలయుననియు మంత్రికి జెప్పెను.

ప్రసిద్ధశిల్పులు మండపము నిర్మించిరి అందు గడుడ నత్తుని ప్రతిరూపంబు చెక్కిరి. అంత భూవతి దినవార క్రియలకు తిధినిర్ణయము చేయుచును. రాజు పరివారముతో నచటికి పాదచారియై వెళ్ళెను. అప్రదేశమునందు అశేష జనము క్రొత్తిరిగి యుండెను.

ముందుగా నీలవస్త్రధారులైన తురగాహులు మండ
పమును ప్రదక్షిణించి, తిలలువంచి యిట్లనిరి. “రాజకుమార !
నీకష్టసమయమున మేముంటిమేని నిన్ను బ్రతికించుకొనియే
యందుము. కాని భగవదాజ్ఞ నెరవేరివలయును గదా!”

పిదప నూరుగురు వానప్రస్థులు పెల్లనిగడ్డములు నేల
జీరాడుచుండ, బ్రహ్మ తేజము ముఖముల నలంకరించుచుండ
మండపము సమీపించిరి. రాజగృహంబుల శుభాశుభ కార్య
ములపట్ల వాడువచ్చి ఆశీర్వాదించిపోవుట ఆచారము. వా
క్కక్కరు వేదగ్రంథముల శిరముపై నుంచుకొని, సమాధి
మండపమును మూడునాడులు ప్రదక్షిణించి నిలిచిరి.
వారిలో నొకవృద్ధుడు “ఓ రాజకుమారా ! మూడై వప్రార్థన
లచే జీవించి వచ్చితివా. నీ పాదములపై మాదీప్యశ్శశువుల
నుంచి తుడిచెదము. కాని లోకప్రభువు నిన్ను తనయొద్దకు,
దీసికొనిపోయెను.” అని యుచ్చరించి తొలగిరి.

అనంతరము పలువురు కోమలాంగులు రత్నాభరణ
భూషితలై వచ్చి సమాధిచుట్టు ముమ్మాడుతిరిగి, ఆయోగు
లకడ నిలువంబడి, “ఓ రాజకుమార ! మేము నీ కేమి యుప
కారము చేయగలము. మూప్రార్థనలు నిన్ను బ్రతికించెనేని
నీకు దాసురాండ్రమై యుందుము. నీవెవ్వరికిని ఉపకరింపవై
తివి. నీకేవ్విధము ఉపకరింపవలెనై.

తరుపరి రాజమంత్రులు మొదలగువాడు లేచి గద
దనత్తుని విగ్రహమునకు ముమ్మాడు ప్రదక్షిణించి నిలిచిరి.

పిమ్మట హరనాథుడు లేచి, “ముద్దులపట్టి!” అని కన్నీటి ప్రవాహముచే మాటలాడ లేకపోయెను. అపుడు మంటపద్వారము మాయబడెను. ఎనిమిది దినము లీరిరిని నిత్యవిధు లాచరింపఁబడియె.

అనంతరము రాజకుమారుల శిరచ్ఛేదము చేయుటకు నిర్ణయింపఁబడినది. ఉరికంబములు పాఠిఁబడియె. సర్వమును సిద్ధమైయుండెను, ఇంతలో దూరమునుండి దుమారము రేగెను. పూర్వవైరులు కష్టసమయమును కనిపెట్టి అధిక సైన్యముతులై పురమును ముట్టడించిరి. వెనుకటి తిరుగు బాటులలో గరుడసత్త్వజే వారిని పాఱఁదోలెను. ఇపుడా తఁడు లేచుగదా యని విప్రువీగుచుండిరి.

హరనాథుడును యుద్ధసన్నద్ధుడాయెను. అగడ చిడలో రాజపుత్రుల మెడమీఁదికత్తి తప్పినది. దైవ చిత్రము!

ఇరు సైన్యములును సంకులముగా యుద్ధముచేయు చుండిరి. హరనాథునికోటకై విరోధిసేన తిరిగెను.

హరనాథుని సైన్యము ఊఁగించిపోవుచుండెను. అంతలో ఒకదిక్కునుండి మూఁడవసేన వచ్చుచుండెను. అసేన వచ్చినదో లేదో వెరివీరులపైఁ బడియె. ఆధాటికి విరోధిసేన అగ లేక అఱచియుఁ బఱచియుఁ బోయెను.

హరనాథుడు తక్కికొల్తసేన యురవడి చూచి ఆశ్చర్య పఱిపోయి కరవత్తుడై పోయెను. సేనాధిపతిని జూడ నాతఁడు

ఉచ్చిష్టమగుచుండెను. ఇంతలో సేనాధిపతి ఎదురుగవచ్చి రాజునకు నమస్కరించెను.

అవచ్చి నమస్కరించిన దెవడు? గరుడసత్త్వజే. పాద పదియైదవ పుత్రుని లేవనెత్తి హరనాథుడు, ఎట్లు బ్రతికి వచ్చితివి నాయనా! అని సంతోషముతోఁ బ్రశ్నించెను. భగవదనుగ్రహముచే నీకు సాయపడవచ్చితి నని గరుడ సత్త్వజు పలికెను. “పుత్రా! నీరిమ్ములుచేసిన పాపకార్యముం తయు నాకుఁ దెలియవచ్చినది. భగవత్పుర రాజకుమారి సర్వవృత్తాంతమును మాకుఁ దెలిపినది.” అనియె.

గరుడసత్త్వజుని తల్లిమందిరమునకు బయల్పడెను. అతకోడగ్రున్న యెడకు తండ్రిగొమరులు వచ్చిరి. తల్లిగొడుగులు ఒకరి నొకరు కాగలించుకొనిరి. ఒకరినొకరు ఊరడించు కొనిపెడప రాజపుత్రిక “నానా, వైచ్యుని తీసుకొని వచ్చులో పలమీరేమితిరి!” అని ప్రశ్నించెను.

గరుడసత్త్వజు డిట్లుచెప్పె దొడంగ, “సాధ్వీ! నేనా డలు తెలియక యట్లుపడియుంటినిగదా! అప్పుడు ఒకకృషీ వలుఁడట బోవుచు నన్నాస్థితియందుఁ జూచి దయామయుడై తనగృహంబునకుఁ దీసికొనిపోయి నాగాయములు మాన్పెను. నాకు కొంచెము దార్ధ్యము కలుగఁ జొచ్చెను. నారత్నహార మును దీసి కాపునకు కాన్కగా నొసంగితిని. నేనెటకు వచ్చుటకు ప్రయత్నింపఁగ కృషీవలుఁడు రానీయఁడయ్యె.

పిమ్మట నాతని నొప్పించి పురమునకు వచ్చుచుండఁగా మార్గస్థులు వైరిసేన నగరమును ముట్టడించెనని తెలియ

పరచిరి. కర్షకుని చుట్టపక్కములను పోగుచేసి ఈసైన్యమును సమకూర్చుకొని సమయమునకుఁ రాగల్గితిని.

గరుడసత్త్వని వృత్తాంతమువిని అందఱును ఆశ్చర్య సంతోష పరవశులైరి. రాజు కాపునకు పెక్కుభూము లొసంగి, కుమారునితో వచ్చిన సేనను తనమూలబలములోఁ జేర్చికొనియె.

ఆసంతోష సమయమున పురమంతయు దైవప్రార్థనలు జరిగెను. గరుడసత్త్వ డానమయమున తనతమ్ములను ఊమింపు వలయుననితండ్రినికోరెను. కుమారుని యాదార్యమునకు తండ్రిసమ్మతించెను. పిదప పౌరులను రావించి గరుడ సత్త్వని వృత్తాంతమంతయు వారికెఱుక పఱిచెను.

పౌరులను కుమారులను ఊమింప వలయుననియే కోరిరి. గరుడసత్త్వని యువరాజును చేయ వేడిరి. పిదపగరుడ సత్త్వఁడు తమ్ములను బిలిపించి పెక్కునీతు లుపదేశించెను. పిమ్మట వైద్యరాజునకు పెక్కుబహుమతు లొసంగి యావ రాజ్య పట్టాభిషేకము చూచి పొమ్మని ప్రార్థించెను.

హరనాథుఁడు పుత్రుల శిక్షలను దొలగించి సమస్త బంధుమిత్ర సమక్షమున పెద్దకొడుకునకు తన తమ్ముఁడగు శ్యామసుందరునిచే అభిషేకము చేయించెను.

చంద్రహాసోపాఖ్యానము

కేరళదేశరాజునకు ఒక కుమారుడు కుద్యవించెను. కొన్ని దినంబులకారాజు వైకుంఠనెదిర్చి గండిదోషమున మరణించె. భార్య సహగమనముచేసె. దామలు ఆరాజబాలకుని కుంతల దేశమునకుఁదెచ్చి, మూడువర్షములు పోషించి, మరణించిరి. పురస్త్రీలు ఆదిక్కులేని బాలుని బోషించుచుండిరి.

ఆ బాలుఁడట్లు పెరుగుచు ఒకనాఁడు మంత్రియగు దుష్టబుద్ధియింటికిఁ బోయెను. ఆ మంత్రి కొలువులోనున్న మహామును లా బాలునిజూచి, ఇతఁడు నకలత్సామండల మేలు రేఖగలవాఁడ'ని వచించిరి. దుష్టబుద్ధి యామునులను సద్వివరమునఁ బంపివేసెను.

దుష్టబుద్ధి యాబాలుని దండింపఁదలంచి, చండాల భటులను బిలిచి ఆ బాలుని జంపిరండని పంపెను. వా రా బాలుని అరణ్యమునకు దీసికొనిపోయి చంపఁ జేతులురాక కుడికాలు బ్రూటనవ్రేలిని మాత్రము కోసికొని తీసికొనిపోయి మంత్రికిఁజూపి బాలుని జంపితిమని చెప్పిరి. మునులవాక్యములు దబ్బర నేసితినిగదాయని మంత్రి సంతసించె.

అచటి బాలకుఁడు బాధచే దుఃఖించుచుండ పక్ష్యాదులు తిపచారములు చేయుచుండెను. ఆ యరణ్యమునకు దుష్టబుద్ధికి విధేయుఁడగు కుళిందకుండను కాబరదేశపురాజు వేటకువచ్చి ఆ బాలకునిచూచెను.

రాజలక్షణములచే నొప్పుచు నంగుళివేదనంజేసి వాపోవుచున్న యాబాలుని జూచివంతనే కుళిందకుడు దయ గలవాడై యాబాలుని బుజ్జగించెను. “నాకు బిడ్డలులేదుగాన శ్రీహరి యీ బాలుని దయసేసె”నని మనంబున సంలేసించుచు స్వయంప్రపా పుడగు సుతూండనితలంచుచు, ఆబాలుని దీసికొని తన పట్టణముగు చందనావతి కరిగెను.

అప్పుడు నాబాలుని తన భార్యయగు మేఘావిని కొనఁ గెను. చంద్రుని నవ్వు హాసంబు గలవాడగుటంజేసి యాబాలు నకు చంద్రహాసుడను పేరు క్రొత్త తల్లిదండ్రులు పెట్టు కొనిరి. చంద్రహాసుడను విదియ చంద్రునిగతి నభివృద్ధి నందు చుండె. బహులందఱు అనందభరితాత్ములై యుండిరి.

తదనంతరము కుళిందకుడు చంద్రహాసునకు ఉప వయసము గావించి విద్యలును, విలువిద్యయునేర్పి, ఛాత్రీ ధురంధరు గావించెను. చంద్రహాసుడను దుక్కాంగద ప్రభువు చందమునఁ బ్రజలనెల్ల విష్ణుమాన్దాచరణ తత్పరులఁ గావించి ప్రోచెను. అంతఁ దండ్రీపంపునఁ బదునాతేఁడుల వయస్సుగల చంద్రహాసుడు దిగ్విజయముగావించి అనేక సంపదలు దెచ్చెను.

చంద్రహాసుడు విక్రమార్జిత సంపదలు నగదు గ్రీక్కితి యించి తల్లిదండ్రులకు మ్రొక్కెను. తండ్రీయు రాజభక్తి యతిశయింపఁ దనయేలికయగు కుంతలునకు మంగలియగు దుప్తబుద్ధికి, పురోహితుడగు గాలవునకు గడుంగడు ద్రవ్యము వేర్వేరు బంపెను.

వెంటనే దుష్టబుద్ధి రాజనాద్దకుఁ యోయి చంద్ర హాసుని పత్రికఁజూపి దుర్బోధచేసి, కుళిందకునిబట్ట రాజుచే ననుమతుఁడయ్యె.

దుష్టబుద్ధి పెద్దసేన దీసికొని చంద్రనావతీపురముచేరెను. అచ్చటి విశేషములను జూచి యాశ్చర్యపడుచుండెను. ఇంకిలోఁ గుళిందకుఁడు చంద్రహాసునితో వచ్చి దుష్టబుద్ధికి నమస్కరించెను. అనేకమనోజ్ఞ వస్తువులచేఁ బూజించెను. దుష్టబుద్ధి కపటప్రీతితోఁ జంద్రహాసుఁడు ఎట్లు లభించి నదియుఁ జెలుపుమని కుళిందకునడిగె. కుళిందకుఁడు ఆతని వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పె.

దుష్టబుద్ధియంతయు గ్రహించెను. తానుబంపిన చండాలుకు తన్ను మోసగించి గాలునిఁ జంపక విడిచిరని గ్రహించెను. అచటఁ చంద్రహాసు నేమిచేయుటకు వీలు గాదని గ్రహించెను. ఇప్పుడు వీనిని గుంతిలదేశమున కనిపి మత్కుమారునిచే విపనిహతుఁ గావించువని తలంచి, ఒక పత్రిక వ్రాసి, ముద్రవేసి చంద్రహాసునితో నిట్లనియె. "ఈపత్రికఁ దీసికొని నాపుత్రునకిమ్ము. నీ వొక్కఁడవే యేగవలయును. అట నీకు శుభంబగును."

చంద్రహాసుఁ డంగీకరించి, వేగాశ్వమునెక్కి, త్వరలో గుంతలముచేరి యటనొక యుద్యానవనమునందలి సరస్సున నీరుద్రావి, గుట్టమునకు నీరుపెట్టి కట్టివేసి తానొక తారితన్ని తువైఁ బడుండి న్నిడించె.

ఆసమయమునఁ గుంతలేళ్ళకుని కూతుడు చంపక
మాలినియు, మర్రికూతురు విషయయు సభసహితలై
మన్మథపూజకై యాయుద్యానవనమునకు వచ్చిరి. కొంతవడి
వారు వనమంజరులు సరసి సరసిజములు గోసిరి. అందఱును
మన్మథపూజ చేయుచుండిరి. విషయ తిన్నియపై నిద్రించు
చంద్రహాసుని జూచె. ఆతనియొద్దకు చప్పుడుచేయక మెల్లగ
వెళ్ళెను. సంచియందలి పత్రికను జూచెను. తీసిచూచి
తండ్రి కపటంపువ్రాతకుఁ బఠింపించెను. అందాతనికి విష
మొసఁగుమని వ్రాసియుండ, విషయనొసఁగుమనుచు దిద్ది,
పోలేకపోలేక యింటికిఁ బోయెను.

కొంతవడికి చంద్రహాసుఁడు మేల్కొంచి, కొలనిజల
మున ముఖము గడిగికొని, సగరమప్రవేశించి దుష్టబుద్ధి
గృహమున కేగెను. పణిహారి యవ్వార్త కొలువున్న మద
నున కెఱింగించె. మదనుఁడు ససంభ్రముడగుచు వచ్చి చంద్ర
హాసుని కాఁగిలించుకొని, తండ్రి పత్రిక చూచెను.

అందు “ఈపత్రిక వీక్షించినంతనే యీతనికి విషయ
నొసఁగు” మని యుండె. మదనుఁడు సంతసించి యా రాత్రియే
విషయాచంద్రహాసులకు మహేంద్ర వైభవముగా వివాహ
మొనరించెను.

చందనావతీపురంబున దుష్టబుద్ధి “ఈపాటికి చంద్ర
హాసుఁడు కుంతలమును జేరియుండును. నా యత్నము ఫలిం
చియే యుండును అని నిశ్చయించుకొని కుళిందకుని చెఱ
గొని, దుర్గమును గొల్లకొట్టి, బంగాకు పల్లకియొక్క ప్రయా

ణించుచుండెను. కుంతలము సమీపమున ఒక గొప్ప సర్ప మెదురుపడి “నేనీరక్షకంబుగాని నిక్షేపములను ఇంతదనుక రక్షించితి. ఇక్క బోయెడి” నని నాడలిపోయె.

దుష్టబుద్ధి కుంతలముప్రవేశించి “గర్భవైభవమునూది చంద్రహాసుని మదనునకు వివాహము జరిగియుండునని యూహించె. వెంటనే మదనుని విలిచి ‘నేనేమి చెప్పిన నీవేమి నేసితి’ వనెను. మదనుడు ప్రతిఃకూడినను. దుష్ట బుద్ధి యన్యుత్పదెను ప్రాణుచ్చి ఈవివాహముచు నీయూర్జ చొప్పున జరుపుటకు ప్రణీతమొంటివని మదనుడు పల్కెను.

ఇంతలో కూర్చుడు అల్లుడు మూడుకు సమస్కరింప వచ్చిరి. దుష్టబుద్ధి కపటలాలనముచేయుచు న్నాల్గవదినమున వారికి శోభము చేసెను. మఱుసటివాటి వేకువన దుష్ట బుద్ధి “చంద్రహాసుని జంపి, మునులపల్కులు బాంకుచేసెద” నని నిశ్చయించుకొనెను.

అంతట దుష్టబుద్ధి హింసాపరులైన చండాలురైవిలిచి “మీరు వెలుపలికొట్టరాని కాలికాభవనమునం దుండు. సంధ్యాసమయంబున నటకు ఒంటిగా వచ్చిన వానిని తుండె ములు చేయుడు. అట్లు చేసినచో మీకర్థరాజ్యమిత్తును” అనియె.

ఆవేళ దుష్టబుద్ధి చంద్రహాసునివిలిచి, “ఆచారము ననుసరించి, నీవీ సాయంసమయమున దుర్గాపూజ చేయ వలయు” ననెను. చంద్రహాసుం డంగీకరించెను.

ఇది ఇట్లుండఁ గుంతలదేశాధ్యక్షుఁడు పురోహితుఁ డగు గాలవుని బిలిపించి “రాజ్యకాంక్ష తీరినది. తనువు నీడకు శిరస్సు కానరాకున్నది. నాకు అరిష్టలక్షణములు నెల్లము” అనియె.

అంత గాలవుఁడు దత్తాత్రేయుఁడు అలర్కునకుఁ జెప్పిన యరిష్టలక్షణములు రాజున కిట్లెఱింగించె. “రాజా! ధ్రువాది నక్షత్రములఁ జూడఁజాలనివాఁడు సంవత్సరముగో మరణించును. కిరణములతోడి యగ్నిని, కిరణములులేని సగర్భుని జూచినవాఁడు పనునొకండు నెలలలో మిడియును. నిర్నిమిత్తముగ బలిసించు జక్కినను ఎర్పిది నెలలకుఁ జచ్చును. ప్రేక్ష్య మొదలగునవి ఖండితములైనవాఁడు ఏడు నెలలకుఁ జచ్చును. కాకిలోనగునవి నైతిసోకినవాఁడు ఆఱు నెలలకు మరణించును. స్నానాదులఁ జ్ఛినునరువాఁడు అయిదు నెలలకు మరణించును. తిననీడ వేగుగానుండువాఁడు నాల్గు నెలలకు, మేఘములేని మెఱుపును దక్షిణదిక్కునఁ జూచువాఁడు ముమ్మాసములకుఁ జనిపోవును. స్నాన మొనర్చునపుడు అవయవములకంటె మున్ను హృదయమధ్యము జవ్వని యెండినవాఁడును, నీరు త్రాగినను దాహమాఱనివాఁడును, పదిదినములలో చని పోవును. కంటిపాపలోఁ దనరూపము కానకున్నను, చెవులలో ప్రేక్ష్య పెట్టినపుడు శబ్దము విననివాఁడును తిప్పక చచ్చును. క్రోధి మొదలగువాని నెక్కి యమపుఁకేగునట్లును, తినశిరస్సున హిగ్గులుతోనగునవి భక్షించుచుండునట్లును, దిగంబరజైన సన్యాసి నవ్వుచు గంతులు వేయునట్లును,

ఆశాదమస్తకము తైలముగల్గి నిడించునట్లు, అస్త్రధారులు
రాలలువ్వినట్లును, నీలిచీర కాంతి దక్షిణము పోవునట్లును,
స్వప్నమందుఁ జూచువాడు తప్పక చచ్చుడు.”

కావున “రాజా!” నీవు శాంతియొనర్చి, సర్వసంగపరి
త్యాగముచేయుము” అని గాలవముని చెప్పె. రాజు
రాజ్యము వీడఁదలఁచి; మదనునివిరిచి, “చంద్రహాసుని బిలు
వైము. చంపకమాలిరాలెనికిచ్చి పండ్లిచేయును” ననెను.

మింగిమీడ్చి కాలి కాచ్చినమునకుఁ బోవుచున్న
చంద్రహాసునిజూచి మదనుఁజిట్టవైయి, “నిగు మాడుగా నీపని
నేను చేయును. కుంతలనాథుఁడు నిన్నుఁబిల్చె” నని చంద్ర
హాసుని చేతిలోని గంధ పుష్పాక్షుతిలు తాను దీసికొని, తన
గుట్టమును చంద్రహాసునకిచ్చి రాజునొద్దఁబంపె.

అట్లువచ్చి సమస్కరించి నిలిచియున్న చంద్రహాసు
నకుఁ జంపకమాలిని నిచ్చి వివాహమొనరించి, అట్లునకు
రాజ్యమెల్లనిచ్చి, కుంతలేత్రుఁడు తాఁదపోవనమునకేగెను.

అటమదనుఁడు కాలి కాలయమునకేగఁగా హంతకులు
వానిపైఁబడివధించిరి.

రాజైన చంద్రహాసుఁడు వహూసమేతంబుగ
వేదండంబునెక్కి దుష్టబుద్ధియొద్దనువచ్చి సమస్కరించెను.
చంద్రహాసుఁడు మామతోఁ దనవృత్తాంతంబును మదనుఁడు
కాలికాసదనమునకుఁ బోవుటయు నెఱింగించె. దుష్టబుద్ధి
కళవళంబు లేక యట్లునిపంపి, కాలికాసదనమునకుఁ దలయూఁ

గోకయు వీడగా శీఘ్రముగాఁ బరుగెత్తె, అందుఁ జచ్చిన కుమారుని జూచి తానును బలిపీఠమునందు శిరస్సు కొట్టుకొని చనిపోయెను.

పూజారి చనుడెంచి, యట్లుపడియున్న మంత్రిని తత్సత్తునిజూచి, వేగముగాఁజని యవ్వార్త చంద్రహాసున కెఱిగించె. చంద్రహాసుఁడు దుఃఖముతోఁ కాళికాసదనమున కేగి వీరలబ్రతికింపకుండినచో ప్రజలవలన నాడికవచ్చునని తలంచి, హోమకుండములు త్రవ్వించి తనమేని కండలుకోసి అర్పించెను.

ఈదశఁదన శిరస్సుకోసి పూర్ణాహుతిగా నీయనుండ వైష్ణవి ప్రత్యక్షమై, చంద్రహాసునకుఁ గుమారులు గల్గునట్లు వరమిచ్చి, జ్ఞానోపదేశముచేసి అంతర్ధానముచెందె. తోడ్పాటు దుష్టబుద్ధియు మదనుఁడును బ్రతికిరి.

వారలనుదీసికొని చంద్రహాసుఁడు పురమునకువచ్చి తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించె. చంద్రహాసుఁడు హరిభక్తి పరాయణుడై పెక్కువర్షములు రాజ్యమేలెను. చంపకమాలినీవిషయలం దాతనికి పద్మాక్షమకరధ్వజులను బుత్రులుద్యవించి సుఖంబుండిరి.

ధే దో పా య ము

శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు చాటగ్నాగ్నిహోత్రాది చతురంగ బలసమేతిముగా చనుచుంచి మహావైభవముగా పాశేమును వేయించెను.

అందు ఎఱ్ఱకలవల కాంధిని మీఱునట్టి యెఱ్ఱనిపట్టు బట్టలన నొప్పు గుడారములును మంచి బుగారునిచేసి నపేయు ముచ్చున నెళిగెళి లాకుచున్నవియునగు నెల్లవిపట్టు బట్టలచేనొప్పు గుడారములును, చిగుడుటాపలయందమును హసించునట్టివియు వివిధములైన రత్నములచే ఖదితములును అగుగుడాడులను; అమూల్యములైన పచ్చరాశ్యముక్క పచ్చనికాంతిచేనొప్పు పచ్చడాలును నగిషీపియు గలగుడారములును? హురుమండపట్టణపు ముక్కాలకూర్చు కాంతిచే నొప్పు పగడములు గల గుడారములును; కలిగి అతిశయించుచున్న శ్రీకృష్ణ దేవరాయల పాశేమును గజరాజుచూచి మిక్కిలి భయపడెను. ఆతడు ఇట్లుఅనికొనియె. రాయల సేనను చూచితిని. ఏమియేనుగులు! ఎట్టిగుఱ్ఱములు; ఎంతటి నామంతులు! ఆ! ఏమి ఆరాశకుమారుల ధీరత్వము!" అని యశ్చురమువకుచు కృష్ణరాయలతో యుద్ధముచేయుట తన తరముకాదని నిర్ణయించుకొనియె.

తన నిర్ణయమును గజరాజు ఆప్తులతో వదలెడు. తాడు పదార్థులు పాత్రలు కలుగగా భయపడుట అవసర

మని చెప్పిరి. గజపతియంత ధైర్యముచేంది, పాత్రులను పిలువఁ తనమంత్రులను బంపెను. వారందఱువచ్చి రాజుచే సత్కరింపఁబడి కూర్చుండిరి. వారితో గజపతి యిట్లనియె; “వింటిరా కృష్ణరాయలు అట తురుష్కులను జయించి, ఇపుడు మనసీమకు వచ్చినాఁడు. ఇంకకర్తవ్యమేమియో తెలుపుఁడు. మున్ను పెదగజపతిరాజు రామేశ్వరయాత్రకు పోవునపుడు ఆతనివెంటఁ జనినతురకలు ఏవో కొన్నివింత పనులుచేసిరట; అదివారిమనస్సులయం దెక్కియుండవలయు. అదియుగాక, ఎల్లలయందు వారిగ్రామములును మనగ్రామములును కలిసిపోయినవని తెలియవచ్చుచున్నది. వారిగ్రామములను స్వీకరించుటకే వచ్చియుండనోపు. కృష్ణరాయలు సామాన్యుఁడ౯గాఁడు; విజయశీలుఁడగు విష్ణుమూర్తి. ఆతని జయంపదఁగిన యుపాయమును శీఘ్రముగా నాలోచింపుఁడు.” అనవిని “కృష్ణరాయలు వచ్చిననేమి? దేవేంద్రుఁడు వచ్చిననేమి? మనకు భయమేల?” యని బలభద్ర తక్కినపదు నేవురు పాత్రులను అచటిపీఠాలోకమును ఆట్లే ప్రతాప వాక్యము లాడిరి. “ఇట్టిపట్ల కార్యభారము నెట్లునిర్వహింతురో” యనుచు గజపతి వారలను సత్కరించెను. వారును సమరోత్సాహముతో వెడలిపోయిరి.

పాత్రులు మొదలగువారి యుద్ధసన్నాహవార్తవిని రాయలు “పదాస్థుడుపాత్రుల సాహాయ్యముతో గజపతి పదు నాల్గు భువనములు గెలువఁగలఁడు. ఆతనిజయింప సాధ్యము కాదు. తిమ్మఱునుచుంత్రిమాట వినక ఇపుడు ఇచటికివల

వచ్చితిని” అని యాలోచించుచు ఆరాత్రి పాశేములోని వీరులును ఉత్సాహరహితులై యుండుటయు గమనించి, తిమ్మరుసును పిలువఁబంచి ఆయ్యుడంతమంతయుఁ దెలిపెను. అపు డప్పాక్షి యిట్లనియె. “నామాట వినక ఇచటికి వచ్చితివి గదా! ఇపుడేమి సేయఁగలారము” అన రాయులు ఇట్లనియె; “నీమాట వినక పోవుట చేతనే ఇపుడిచటికివచ్చి చిక్కుపడితిని. సూక్ష్మమతీ! ఇపుడే దేనియై క్తినిబన్ని ఈచిక్కువిడఁదీయుము. నీవు నిజముగా పూనినవో నీ కిదియొక లెక్కలోనిది కాదు.” అన నమ్మంగి యిట్లనియె. “ఇపుడు పాత్రులను విడఁదీయుటకు భక్తోపాయముతప్ప మఱేమియులేదు. శౌర్యధైర్యముల వలనఁబ్రయోజనములేదు. ధనమణి దుకూలాది వస్తువులచే లోఁబడని వారెవరును ఉండరుగదా!” అనఁగా “బాక్కస మంతయు నీయధీనము చేసితిని. నీయిష్టమెట్లొ యిట్లు కానిమ్ము.” అని రాయులుపలికి, అంతఃపురమునకుఁబోయి సుఖముండె.

అంత తిమ్మరుసుమహామంత్రి భక్తోపాయమునకుఁ దగిన యుక్తిని బన్నిను. రాయులపేర ఆపాత్రులకు స్పష్టపడు నట్లుగా, దినసదులు వ్రాసించి, రాయులు ధరించు ఆభరణ వస్తువులతోఁబాటు వీనిని మందనమందుంచి. భటులకిచ్చి పంపెను. దుర్గములో వారలను గజపతి గూఢచారులు కనుఁగొని, తీసికొనిపోయి రాజముందర ముంచిరి. అంత గజపతి మందనమునఁగల యుత్తరము నిట్లు చదివె.

“శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు పదునాగ్గురు పాత్రులకుఁ బంపిన
 లేఖలు. పూర్వము గజపతిరాష్ట్ర దుర్గములయందు మీతో
 పలికినవిశేషములు నేర్చుగా వ్రాసితిరి. మీరు కోరిన
 ప్రకారము అభరణములు పంపినారము. శేషటియ్యుద్ధమున
 గజపతిని మాకు పట్టించితిలేని మేము మీకేమియు
 కొఱతెలి కలుగనీయము.”

గజపతి యావ్రాతను కనుగొని ఎట్టివారిని నైన
 నమ్ముట మోసపోవుటకే యని నిశ్చయించుకొని, సత్వరముగ
 తత్పురమువిడిచి వెడలిపోయెను. మఱువాఁ డాకథవిని “దొర
 లేని పోలుగలదే” అని తలచుచు వారును ఎందఁడే నరిగిరి.

అవ్వార్త లాలించి రాయలు శ్రీలోకాధిపత్యమబ్బి
 నట్లు సంతసించి, అచట నొక జయస్తంభమును నాటించెను.
 చతురంగబలసమేతముగా నప్పురము ప్రవేశించెను. గజరాజు
 రాజధానినము చాయలకు తన సేనలు పోకుండునట్లు నిట్లు
 నిట్టములుచేసి తానును నొక యుక్తప్రదేశమున నివసించెను

సిద్ధార్థుడు

హిమాలయపర్వత దక్షిణాంతమున కోహిణి అను చిన్ననది గలదు. ఆ నదికి ఉత్తరవైపుననుండు శాక్యనాయకుడు శుద్ధోదనుడు కపిలనస్తుపురము రాజధానిగా పరిపాలించుచుండెను. అనదికి దక్షిణదిక్కువఁగల కోలీరాజపుత్రికలగు మాయాదేవియు ప్రజాపతియు శుద్ధోదనుని పెండ్లియాడిరి. ఆ రాజునకు చిరకాలము సంతానము కలుగదయ్యె. మాయాదేవి 40 సం. ల ఈడుగలదైనప్పుడు ఒకనాటికియి ఆమె యూర్ధ్వలోకమునకు కొంపోబడినట్లును, తెల్లని యేనుఁ గామె గర్భమున ప్రవేశించినట్లును ఒక కలగనెను. ఆస్వప్నఫలితముగా ఆమె గర్భమున ఒక మహాచక్రవర్తియో లేక లోకసంరక్షణముచేయు మహాబుద్ధుడో పుట్టునని స్వప్నవేత్తలైన బ్రాహ్మణులు వచించిరి.

మాసములు నిండిన తర్వాత మాయాదేవి ప్రసవము నిమిత్తము పుట్టినంటికి బయలుదేఱెను. త్రోవలో లంబినీవనమను నొక యరణ్యముండెను. శుద్ధోదనుడు నిండుచూలాలగు తప భార్యకు ప్రయాసము కలుగకుండుటకై అరిణ్యమునందలి త్రోవవంతయు సరిచేయించెను. వారి కిరుప్రక్కల పచ్చని తోరణములు కట్టించెను. ఆమె వెనుక సంస్థానమునందలి ప్రధాన పురుషులను పోవఁబెడెను. ఆరీతిగా మాయాదేవి లంబినీవనమున ప్రయాణము సాగించు

చుండెను. త్రోవలో ఒక సరోవర ముండెను. అందురది అయిదు తామర పువ్వులు తమంతతాము విడివడి ఆమె వైపునకు వచ్చెను. మాయాదేవి తన చెల్లెలగు ప్రజావతితో రథముపై గూర్చుండి, ఎఱ్ఱని ఆకులతోడను, చక్కని పూలతోడను కనుల పండువు చేయుచున్న యొక వృక్షముంజూపి, దానియొద్దకు తన్నుఁ గొంపొమ్మని కోరెను.

అంత రథమా వృక్షముకడకుఁ గొంపోబడెను. ఆమె ఒక లేగొమ్మను బట్టుకొని విలువఁదలంచెను. కొమ్మలన్నియు మమ్ముగ్రహింపుమని వేడికొనునటుల క్రిందికి వంగినవి. ఆ మాయాదేవి వనసాందర్యమును జూచుచుండెను. అపుడామెకు నొప్పులు ప్రారంభమయ్యె. తలఁకుగామె ఆమె చుట్టును తెరలు గట్టిరి. కొంతసేపటి కామె మగశిశువును గనియె.

శిశువుకల్గినంతనే నలువురు బ్రాహ్మణులు ఆ బిడ్డను బంగారువలలో వైచి “దేవీ! నీ గర్భఫలమిదిగో” అని చూపిరట. ఇక నపుడు పుట్టిన పింతలకు అంతులేకుండెను. ఆతఁడు మాయాదేవిగర్భమును ప్రవేశించినపుడుకూడ పెక్కు వింతలు జరిగినట్లు వర్ణింపఁబడెను. పూర్వకాలమున నిట్టి యశ్వతములు విశ్వసించుట జనసామాన్యమునకు సహజమై యుండెడివి. కృష్ణ బామనావతారాది పుట్టములు బ్రహ్మాది స్తవములతో దేవతాదుందిభినివాదముతో, కుసుమవర్జములు కురియుటతో భాగవతమున ప్రారంభింపఁబడుట మనకు తెలియును. అందుచే సిద్ధార్థచరిత్రమును బ్రాసీను

ఇట్లుకూడ తమ నాయకుని వురానేతిహాసముల సంప్రదాయము ననుసరించి పెక్కుమహిమ లంటగట్టిరి.

సిద్ధార్థుడు మాయాదేవిగర్భము ప్రవేశింపగనే గ్రుడ్డి వారు, చెవిటివారు, కుంటివారు చక్కబడిరట. అతడు గర్భములోనుండియే పద్మాసనము వేసికొని కూర్చుండి దేవతలకు బోధించుచుండెనట.

ఇక అతని జననసమయమునఁ బుట్టినవంతలు వర్ణింపరానివి. ఇచ్చించిన పోడనే ఆశిశువు నేలపై నిలబడి తూకువు దెన చూచెనట. అపు డాతనికి వేయిలోకంబు లగపడెనట. ఆలోకములయందలి దివ్యులు మహాపురుషుఁ డవతరించెనని పలికిరట. అనంతరము బుద్ధుడు మూఁగు దెసలను, ఆకాశమును నేలనుజూచి ఎందును తనకు నమానుని గాంచక పోయెను. అపు డాతడు ఏడడుగులదూరము గంతువైచి నిలిచి “నాకిక పునర్జన్మము లేదు. ఎల్లభూతములకంటె నేనధికుఁడ”నని నేలపై నడువసాగెనట.

జగంబులందు కనఁబడుచున్న మహామృతంబులఁగాంచి హిమాలయ పర్వతములందు తపస్సు చేసికొనుచున్న యొక మహర్షి ఒక మహాత్ముఁ డవతరించియుండునని భావించి వెదకికొనుచు సిద్ధార్థునియొద్దకు వచ్చెను. శుక్లోదనుఁడు బాలుని అమహర్షి పాదములపైఁ బడవైచి దీవనలలిదవలయునని తలంచుచుండగా బాలునిపాదము లనిలేచి మహర్షిగరముపై దిల్చెను. అందఱు అక్కజవడిరి. అమృహర్షియొ

“ఈ బాలుడు బుద్ధుడగును. ఈతనిబోధనలు వినునంత వఱకు నేను జీవింపనుగదా” అని వగచెను.

శిశువుపుట్టిన అయిదవనాడు నామకరణము చేయింప జలఁచి శుద్ధోదనుఁడు వేదవేత్తలైన నూటవినమండ్రుగురు బ్రాహ్మణులను రావించెను. అందు జ్యోతిశ్శాస్త్ర ప్రవీణులైన ఏఱ్ఱరు బ్రాహ్మణులు లేచి, “ఇతఁడు భూమండలమంతయు నేలు చక్రవర్తియైన నగును; లేదా లోకమును రక్షించు బుద్ధుడైన” నగునని చెప్పిరి. కాండిన్యుడను మఱియొక గొప్ప విద్వాంసుఁడు లేచి, “అబ్బాయీ! నిశ్చయముగా బుద్ధుడై జగంబులనుండి పాపములు రూపుమాపు” నని చెప్పెను. అంత బ్రాహ్మణు లొకరికి సిద్ధార్థుడను పేరు పెట్టిరి.

అతఁడు గౌతమగోత్రమందుఁ బుట్టఁటచే గౌతమఁ డనియు వ్యవహరింపఁ బడుచుండెను. అతఁడు జీవన్ముక్తుడైన పిదప బుద్ధుడను పేరు కలిగెను. ఇతఁడు వారివారి ఇష్టానుసారము సర్వజ్ఞుఁడు-సుగతుఁడు ధర్మరాజు-తథాగతుఁడు - భగవానుఁడు - లోనగు నామము లిడిరి. వంశమునుబట్టి శాక్యసింహుడను పేరుగలిగెను.

బంధువులందఱు సిద్ధార్థుఁడు మహాచక్రవర్తియై శాక్య వంశకీర్తిని ప్రదీప్తముచేయునని సంతసించుచుండిరి. కాని అతఁడు జనించిన ఏడవదినమున మాయాదేవి మరణించెను.

శుద్ధోదనుఁడు నుశ్వరు దాదుల నేర్పఱిచి బిడ్డను వారల కొప్పించెను. బాలుఁడు రెండు మూఁడు నెలల

తాడై యుండఁగా నాగశృపంశుగ వచ్చెను. రాజు తన కుమారుని వెంటఁ దీసికొనిపోయెను. పంశుగ నందడిలో బాలుని ఒంటరిగా దిగవిడిచి ఎవరితోనను వాడుపోయిరి. అపుడతఁడు రోదనముసేయక ధ్యాననిష్ఠయందుండెను. చెట్లు ఆతనికి అటువైపు తిరిగిన నీడలను ఆనిని ప్రేబడ తేసి సేవించుచుండెను.

తన కుమారుడు చక్రవర్తికావలయునని శుద్ధోదనుడు కోరుచుండెను. బుద్ధుడగునని దైవజ్ఞులు నిశ్చయముగా జెప్పిరి. అది విన్నప్పటినుండియు శుద్ధోదనుని విషాదమునకు మేరలేకుండెను. తన ప్రియపుత్రుఁడు సన్యాసియై భిక్షాపాత్రపూని గంచరించుట తలంచుకొనినతోడనే ఆతని హృదయము పగిలిపోవుచుండెను. మఱల నతఁడు జ్యోతిష్కులను రావించి, “ఎట్టిసమయమున నాపుత్రుండు సర్వసంగ పరిత్యాగియగు” నని ప్రశ్నించెను. “వృద్ధుని, రోగిని, మృతుని, సన్యాసిని చూచినపిదప నన్నాసియై పోవునని చెప్పిరి. ఆపలుకులు చెవిబడినతోడనే కొడుకును విరూపిగాకుండఁజేయు సాధనము తనచేతఁ జిక్కెనని భావించి, శ్రద్ధాభివ్రులగు బట్లతో తన కుమారుని మొదటకు శృద్ధాదులగు నాల్గుతెగలవారిని రాసీయవలదని శాసించెను. బట్లు రాజుజ్ఞ శిరసావహించి భాగరూకతతో మెలగుతుండిరి. శుద్ధోదనుడును నందనునకు నివాసయోగ్యములగు మూడుమేడలు కట్టించెను. ఉద్యానవనంబుల నిర్మించెను. కుమారునందు విహరింతుఁడయ్యుచుండెను. కుమారునినకురమలాభాగ్యవతియై గోరి రాజు

పుత్రికయును యశోధరాదేవి నిచ్చి వివాహము చేసెను. నలువనివేలమంది భోగభార్యలను సమకూర్చెను. ఈ భోగభార్యలు శృంగారచేష్టలచే సిద్ధార్థునకు మనఃపారవశ్యము గల్పించుచుండిరి. సిద్ధార్థుడు భూలోకస్వర్గ మనుభవించుచుండెను.

శుద్ధోదయఁజొక పుణ్యముహూర్తమున కొడుకును కోడలిని వెండిపీతముపై కూర్చుండఁబెట్టి శిరస్సులపై కిరీటములనునిచి పట్టాభిషేకము చేసెను.

అనంతర మతఁడు సామంతులతో రాజబంధువులతో “మీరందఱు మీపుత్రికలను సిద్ధార్థునకు ఉపభార్యలుగఁ జేయుఁడ”ని శాసించెను. వారు శుద్ధోదయన కిట్లనిరి అయ్య సిద్ధార్థుడు రాజపుత్రుఁడయ్య నొక శాస్త్రమేవి నేర్వలేదు. ధనుర్విద్య మొకలే ఎఱుఁగఁడు. శస్త్రపు లెదుర్కొనినపుడు నూపుత్రికల మానప్రాణముల నీతఁడెట్లు కాపాడఁగలఁడు.

ఆపలుకులు సిద్ధార్థుడు విని తన విద్యానైపుణ్యము నెల్ల వారికిఁ జూపింపనెంచి, భటులచే నిట్లు చాటింపఁబంచెను. “సిద్ధార్థుని శస్త్రాస్త్ర విద్యానైపుణ్యము చూడఁదలచిన వాడు రాజాంతఃపురమునకు రావలసింది.” నియమితదినమున వేన వేలుజనులు గురుకూడిరి. అపుడు సిద్ధార్థుఁ డొకవిల్లు తెమ్మని ఆజ్ఞాపించెను. వేముమందిజనులు మోయుచు ఒక విల్లును తెచ్చిరి. ఆమహాధనుస్సును సిద్ధార్థుడు కూర్చుండియె కుడికాలి బొటనవ్రేలి గోటిమీఁదనిలిపి, వ్రేలిగోటితో వింటి నారి నవలీలగా లాగెను. జ్యోవాదము సహస్రయోజన

దూరము వినఁబడియె. అంత సిద్ధార్థుడు వరుసగానున్న నాలుగరటి చెట్లపై అమ్ముచుండిచెను. ఆ బాగాము అరఁకులన్నింటిని దూసికొనిపోయి ఆవలపడెను. అంత తనకు అష్టాదశ విద్యల యందుగల అసమాన పాండిత్యమునుజూపి చూచువారలకు ఆశ్చర్యము కల్గించెను.

ఇచట మరల మనము మహిమలలోఁ బడిపోయినాము. వేయిమంది మోసినవిల్లు ఆతఁడు కాలివ్రేలితో మీటుటయు వేయియోజనముల దూరము ధనుష్టంకారధ్వని వినఁబడుటయు గురుముఖమునఁ జనువకయే యాతఁడు విద్యాపారంగతుఁ డగుటయు అతిశయోక్తులే. కొండలు చరిత్రకారులు సిద్ధార్థునకు అయిదుగురు గురువులుండిరిని వ్రాసినారు. మొదటి గురువు సుదంతకు. తరువాతి గురువు సుబ్బమిత్రుఁడునని మరికొండలు స్పష్టముగాఁ జెప్పిరి. కావున ఆతఁడు గురువులయొద్ద విద్య నేర్చియుండుట సర్వము. భోగభార్యల సంగతియు, ఉపభార్యల సంగతియు అతిశయోక్తులనియే తలపవచ్చును. ఏలయన చాలమంది సిద్ధార్థునకు యశోధర యనునొక భార్యయే కలదని వ్రాసియున్నారు. గోప-మనోహర-మృగయ-యను భార్యలుకూడఁ గలరని మఱికొండలు వ్రాసిరి. కాని ఆపేకులన్నియు యశోధరకు మాటుపేకులని చరిత్రకారులు పరిశోధించి నిర్ధారించియున్నారు.

ఒకనాఁడు ఉద్యానవనమున విహరింప నభిలాష పొడముటచే సిద్ధార్థుడు అరదముపై నెక్కి బయల్పడలేను. దారి యందు ఒకవృద్ధుడాతని కంటఁబడియె. అతఁడు కల్య

మూత్రావశిష్టుడు. అడుగుదీసి అడుగు పెట్ట లేకుండును. అతనిని జూచి సిద్ధార్థుడు సారథితో “చెన్నా! ఈతనికి శరీరములో రవ్వంతి మాంసమైన లేదేమి! దంతముల్లాడి తల నరసి నకుము వంగినదేమి” అనగా సారథి యిట్లనియె. “అయ్యా! ఇతఁడు పృథ్వుడు. ఇంద్రియములు వికలములైనవి. బంధుమిత్రులు ఈతనిని విడుచుటచే నిస్సహాయుడై యున్నాడు. ఎట్లయ్యెను వార్ధకము ప్రతి జీవికి వచ్చును. అప్పుడు అండ్లు నిల్లవనపడవలసినదే.” అమ్మాటలు విని సిద్ధార్థుడు విరక్తితో రథము మఱలనిమ్మని గృహభిముఖుడయ్యెను. ఈ విషయమంతయు శుద్ధోదనుడు తెలిసికొని భటులను మందలించి వలయు కట్టుదిట్టంబులు చేసెను. మఱలఁ గొంతికాలమునకు సిద్ధార్థుడు ఉద్యానవనము చూచుటకై రథమెక్కి మరల బయల్పెడలెను. త్రోవలో ఒకరోగి అతనికింటఁబడియె. ఉపచారములు చేయ వాడులేక వట్టి నేలంబడి మూల్గుచుండిను. “సారథీ! ఈతఁడెవ్వఁడు. మలమూత్రము లలోదొరలుచు విక్కిలి బాధపడుచున్నాడు” అని యడిగెను. అనగా సారథి ఇట్లనియె. “స్వామీ! ఇతఁడు రోగపీడితుడైయున్నాడు. ఎంతమూత్రము జీవితో లేడు! నేనో, రేపో మృతి చెందును.” రాజకుమారుడు చింతాకాంతమనస్కుడై గిడుక్కున రథము మరలించి గృహముమార్గము పట్టెను.

మరలఁ గొంతికాలమునకు సిద్ధార్థుడు పూడోటఁ జూడ రథముపై నెక్కి పోవుచుండిను. కొండలు మనుష్యులు కనఁజును మోసికొని రయిన కెమరుగా పోవుచుండిరి. అంత

సిద్ధార్థుడు సారథితో “ఈతనినిట్లు మంచముపై కట్టి మోసి కొవిపోవుచున్నారేల! వెనుకనున్న మనుష్యులు దుఃఖించుచున్నారేల!” అనగా చెన్నుఁడిట్లనియె. “స్వామీ! మంచముమీఁది మనుష్యుడు మృతించెదినాఁడు. ఆతఁడీక ఎట్టి ప్రియబంధువుతోడను పలుకఁజాలఁడు. ఆతఁడీవ్రపంచమును విడిచినాఁడు.” అనివిని రాజకుమారుడు విరక్తిచెంది, “మునలితనమున వృధవోవు ఈయావసమేల! రోగపూరితమైన ఈశరీరమేల!” అని రోసి గృహమునకు మరలెను. కొన్నాళ్ళట్లు విరక్తిచెంది ఎవ్వరిని జూడనొల్లకయుండె. వెండియు నొకనాఁడు తోటనడుగుచుండెను. అప్పు డనిని కొక సన్యాసి కనఁబడెను. “సారిధీ! ఈతఁడెవ్వఁడు! ఈ కాషాయవస్త్రములేల! ఈశాంతస్వభావమేమి! ఎవరిని జూడఁడు. ఎవరితో మాటలాడఁడు.” అని ప్రశ్నించునాథనికి సారథి ఇట్లనియె. “స్వామీ! ఇతఁడు సన్యాసి. బిచ్చమెత్తుకొనిజీవిండును. ప్రపంచసంబంధము వదలినాఁడు, ఇంద్రియములదయించినాఁడు” అన సిద్ధార్థుడు సంతోషపడి, “మంచిది. ఈయాశ్రమము నాకు ఇష్టమైనది” అని గృహమునకు మరలెను.

సిద్ధార్థుడు ఈ నాల్గరకములవారిని సిద్ధార్థుడు చూడనేలేదనియు లోకానుభవమువలనను తిత్త్వబుద్ధిచేతను యావసంబు క్షణభంగురమనియు, శరీరము రోగభూయిష్ఠమనియు ప్రపంచక మాకాపూరితమనియుఁ దెలిసికొని విరక్తిచెంది, ప్రశాంతమైన వన్నాసాశ్రమము సంతుష్టి మూల

కాళిదాసుని నిశ్చయించుకొనెనని కొందఱు వ్రాయుదును. ఈ యధిస్థాయమే నిశ్చయము కావచ్చును. లేకా, నాల్గవకముల వారినిజూచి విరక్తిచెందియుండవచ్చును. యొత్తముపై ఆడునకు సంసారమున విరక్తికలిగెను. త్రోవలో పోవు నపుడు భువనంటివారికిని విరక్తికల్పించు దృశ్యము లనేకములు కన్పడుచుండును. ఇత సిద్ధార్థుడగు విరక్తికల్గుటకుం జాత్యర్థ మేమి!

ఒకనాఁడు సిద్ధార్థుడు తోటయందు విహరించుచు గృహమునకు మరలుటకు సిద్ధముగానుండెను. అపుడొక భటుఁడువచ్చి “స్వామీ! పుత్రుఁడు జన్మించినాఁడు”

అనిచెప్పెను. రథమెక్కబోవుచున్న సిద్ధార్థుఁడామాట విని “ఓహో! ఇదియొక రాహులమా (ఆటంకమా)” అని విరక్తితోఁబలికెను. శుద్ధోదనుఁడు ఆసంగతి తెలిసికొనిమనుమనికి రాహులుఁడని పేరుపెట్టెను. సిద్ధార్థుఁడు విచారగ్రస్తుడై గృహమునకు బోవుచుండెను.

పురజనులు సంజోషభరితులై ఊర్జవములు చేసికొనుచుండిరి. ఆనందాతిశయమున వారు సిద్ధార్థుని రథము చుట్టునుమూగి “కులవిస్తారకుండగు పుత్రుఁడు జన్మించినాఁడు. మహారాజునకు జయమగుగాక” అని జయధ్వనములు చేసిరి.

ప్రజలుచేయు జయధ్వనులతో సిద్ధార్థుడకు చెవుల కింపైన గీతముకటి వినబడెను. అగీతమును పాశివధి సిద్ధార్థు

కుని జ్ఞాతురాలు. అవివాహిత, గుణగంపన్నురాలు. ఆమె పాడివగీత భావమిది:—

“ఇట్టితనయుని గనిపెంచిన తల్లిదండ్రు లవనిలో ధన్యులు. ఈతనిధర్తగఁ బడసిన భార్య స్త్రీలలో ధన్యురాలు.”

అగీతమునువిని సిద్ధార్థుఁడిట్లు తలఁచెను. “ఏమి తల్లిదండ్రులును భార్యయు ధన్యులా? అనఁగా సౌఖ్యవంతులా? ఇట్టి సౌఖ్యమెట్లు కలుగు? ఈ గీతము పరమార్థము నాకు ప్రబోధము గొలుపుచున్నది.”

ఇట్లు చింతించి లక్షవరహాలుచేయు హార మామెకు కానుకగా పంపెను. అదిచూచి, సిద్ధార్థునకు తనమీఁద వలపుగలదని ఆమె తలంచెను. కాని సిద్ధార్థుఁడామెను మరల జూడలేదు.

సిద్ధార్థుడు అంతఃపురమునఁ బరుండియుండెను. అతని మనసు పరాయత్నమై యుండెను. నాట్యకచైతల గాని నృత్యంబు లేదమెచ్చక నిద్రించెను. అర్థరాత్రమున అతనికి మరల మెలకువ వచ్చెను. అంతఃపురమున యధేచ్ఛముగ పరుగిడిన విలాసవతులు నిద్రించుచుండిరి. కొందఱి శరీరమున వస్త్రములు తలఁగియుండెను. కొందఱి కొప్పులు వీడి యుండెను. అంతఃపురమున వారు సింగారించుకొని యుంటచే వారిలోపము కన్నడకుండెను. అపుడు వారి వికారమంతయు బైటబడుచుండెను. ఆ యసహ్య ప్రదర్శనానంతరము అతని నోట వీక్షింపిమాటలు వెడలెను. “ఇది ఎల్ల కున్సహము” అంతఃపురమాతఁడు “ఎవరక్కడ” అనికేక వేయ చెన్నఁడువచ్చి

చేతులుమోడ్చి ఎదుట నిల్చుండెను. అంత సిద్ధాద్ధుడు “చెన్నా! నేను సర్వసంగ పరిత్యాగముచేయ సంకల్పించుకొంటిని. సిద్ధపటిచి గుఱ్ఱమును తీసికొనిరమ్ము” అని యనియె. చెన్నుడు పోయి గుఱ్ఱమును సిద్ధపటిచెను.

మనము సిద్ధార్థుని సర్వసంగ పరిత్యాగమునకు నిజమైన కారణము లెవ్వి అని ఆలోచింపవలయును.

1. వృద్ధాదుల దర్శనమా ? 2. కిసగౌతమి గీతమా ? 3. భోగశ్రీల సహజ వికారహాపమా ! ఇవి అసలు కారణములు కాఁజాలవు. మన కేంతమందికి ఇట్టివి నిత్యమగ పడుట లేదు. మనమందఱము సర్వసంగపరిత్యాగము చేయుచున్నామా ? లేదే. మతేమనఁగా అసలు బుద్ధుడు ప్రకృతి చేతనే తత్త్వజిజ్ఞాసువు. అందుపై నాతఁడు వేదాంతశాస్త్రాదులను జదివియుండును. ఆరెంటి కలయికచే వైరాగ్య బీజములు పుట్టియుండవచ్చును.

ఆబీజములు వృద్ధాదుల దర్శించుటవలన క్రమముగా పెరిగియుండవచ్చును. కిసగౌతమిగీతము. కాంతల వికారస్వరూపము వెంటనే ఫలముకల్గించు దోహదములై యుండవచ్చును. వేరవిగావులచే ఎండిఎండియున్న కట్టెలను రవంత యగ్నికణమే ప్రజ్వరిల్లు. జేయగల్గినట్లు వృద్ధాదులకు సంబంధించిన నాల్గుపేతువులును జిజ్ఞాసచే పరివర్జియమైన ఆతనిమనమున మహావైరాగ్యము ఉదయింపఁజేసియుండును. అనఁగా నివి నిమిత్తకారణములే కాని సమస్తకారణములు గావు. ఈవిషయమును బుద్ధుడైన పిదప అతఁడు తన శిష్యు

అతని తన శరీరము వార్ధకావస్థకు వ్రాసగునని తెలిసియు ముసలివానినిజూచి ఏల రోతపడవలయునోని చెప్పిన బోధల వలన సిరపముచుకొనవచ్చును.

ఇందులకు తోడుగా సర్వరాజ్యమును విడిచి తపో నిరూఢులై వెడలిపోయిన దేవాపి మొదలగువారి చరిత్ర ములు వైరాగ్యోదయమైనపుడు వివేకు లెట్లు నమనవలయునో అతనికి తెలిపియుండును. అందుచే నాడడు గృహమునుండి వెడలిపోదలంచి యుండును.

చెన్నఁడు హయమును సిద్ధపఱచి నెచ్చువంతలో సిద్ధార్థుడు తన భార్యాపుత్రులను కడిసారి చూడఁదలఁచెను. యశోధర పూలపాన్పుపై వదంకి పిల్లవానిపై చేయిడి నిద్రించుచుండెను. పిల్లవాని నత్తుకొని ముద్దాడవలయునని అతడు తలఁచెను. కాని అందుచే నిద్రాభంగముచెంది భార్య తన ప్రయత్నమును గావ్యములతో మాన్పునేమోయని భయపడి పోయెను. అతఁ డటనుండి బయటికి వచ్చునప్పటికి చెన్నఁడు హయముతో సిద్ధముగా నుండెను. సిద్ధార్థుడు గుఱ్ఱమెక్కి ఆ అర్ధరాత్రమున అందఱిని విడిచి వెడలిపోయె. చెన్నఁడు మాత్రము ప్రభువును విడువక వెంటనంటి పోవుచుండెను.

సిద్ధార్థుడు రోమావదీతీరమున తేరి నకలాభరణములు తీసి చెన్నవకిచ్చి పురమునకుఁ బొమ్మనిచెప్పెను. చెన్నఁడు తానుగూడ సంసారమువిడిచి ప్రభువునకు శుక్రూప చేయు శుండునని తెలిపెను. సిద్ధార్థుడది సరియైనకాలము కాద

నియు మున్నుండు అట్లు చేయవచ్చుననియు, దెలిపి పురంబున కడుగుమని నొక్కి చెప్పెను.

చెన్నడు సమ్మతించిపో, బోవ “చెన్నా! తలిదండ్రులతోడను భార్యతోడను పురజనులతోడను నేను సన్న్యాసి నైతి నని చెప్పమనియె.

చెన్నం దేడ్చుచు పురమునకు, బోయిన పిదప సిద్ధాంధ్రుడు తన ఖడ్గముతో వెండ్రుకలను ఖండించుకొని సన్న్యాసియై రాజగృహనగరమునకు, బోవ దలచెను. అప్పటి కాలని మనస్సు ప్రశాంతమయ్యెను. సంసారసంబంధములపై రోతపుట్టెను.

ఆయన కప్పుడు వెనుకటి చుట్టములు చుట్టములు గానైరి. యోగులు తపస్వులు సన్న్యాసులు దగ్గరచుట్టములైరి. ఆతఁడు సమస్తమునంచును సమదృష్టిగలిగి జీవితశేషంబును గడుపఁదలంచెను. తపంబుచేసి మోక్షమార్గమును శనుగొనవలయునని ఆతని సంకల్పము. వార్ధకమునకు రోగమునకు అతీతమైన అవస్థలో నుండవలయునని ఆతని ఆశయము.

అంత సిద్ధార్థుఁడు రాజగృహమునకు, బ్రయాణమయ్యెను. ఆకాలమున రాజగృహము మగధరాజ్యమునకు రాజధాని. మగధరాజ్యము పాండవుల కాలమునుండియు ప్రసిద్ధి వహించినది. భారతకాలమున జరాసంధుఁడు మగధరాజ్యమును పాలించుచుండెను. ఆతనికాలమున గిరివ్రజము రాజధాని. గిరివ్రజమునఁగా కొండలచే చుట్టబడినదని

యర్థము. గోరథము-ఋషభము-వైహారము-ఋషిగిరి-చైత్య కము అనునవి గిరివ్రజము చుట్టును ఆవరించియుండెను. క్రమముగా ఆపురమే గిరివ్రజముగా మారినది. మాద్యుల కాలమున గిరివ్రజముగాక పాటలీపుత్రము రాజధానిగా మార్చబడిను. రాజగృహము నేటికిని రాజపుర్ నామమున బీహారు రాష్ట్రమున గలదు. ఇప్పుడది చిన్నగామము. హిందువులకును జైనులకును పుణ్యక్షేత్రము.

బుద్ధుని కాలమున మగధరాజ్యమును బింబిసారుడు పరిపాలించు చుండెను. రాజగృహము చుట్టునుండు పర్వత ములమీద నివసించు విద్వాంసుల నాశ్రయించి జ్ఞానసంపాదనము చేయవలయునని సిద్ధార్థుని సంకల్పము. ఆతఁడు పుర ప్రవేశము చేసినతోడనే, పురజను లాతఁడెవఁడో మహాత్ముడనుకొని రాజున కావార్త ఎఱింగించిరి. రాజు సిద్ధార్థుని జూడవచ్చెను. రాజుతో ఆతఁడు తానొక భిక్షుకుడనని చెప్పెను. సమస్తద్రవ్యముల నిచ్చెదను, నానగరునకు రమ్మని రాజు బలవంతపెట్టెను. సిద్ధార్థుడు రాజభవనమునకుఁ జనక గినులకరిగి అచటి బ్రాహ్మణపండితుల నాశ్రయించి వేదాంత శాస్త్రాది దర్శనములు పఠించెను. అవి సిద్ధార్థునకు సంతోషి నొనఁగఁ జాలవయ్యె.

ఆతఁడంత తపస్సుచేయుఁ దలంచెను. ఆకాలమున సంసారవిముఖులైన మహాపురుషు లనేకులు పెక్కు విధములైన బాధాకరములైన తపోవిధానముల నవలంబించుచుండిరి. సిద్ధార్థుండును ఊరువేల మహావనంబున కరిగి యచట భయం

కరణియమంబులఁ బూని ఆఱుసంవత్సరములు ఘోరమైన తపమాచరించెను. ఆరిసిశరీరము శుష్కించి రక్తమాంసము లెండిపోయెను. అపు డాయనయొద్ద అయిదుగురు శిష్యులుం డెడివారు. ఆయనచేయు ఘోరతపము వారికిఁ గూడ వెఱపు పుట్టించుచుండెను. తుదకు ఆయనశరీరము నల్లపడెను. మున్ను అరిని మేనకనఁబడు కల్యాణలక్షణము లన్నియు రూపఱును. ఒకనాఁడు రాత్రి జెల్లవారుజామున శరీరదార్శల్య ముచే ఆరిఁకు మూర్ఛిలైను.

సిద్ధార్థుడు తెప్పరిల్లి లేచి తపస్సువలన ప్రయోజ నము లేదని భావించెను. ఆరిఁకు శోషించియున్న స్థితి యందు సుజాతయను కాపుస్త్రీ ఆరినికి అన్నము తెచ్చి పెట్టెను. అందుచే ఆరిని ప్రాణములు నిలిచెను. ఆమె చేసిన యుపకారమును ఆరిఁకు జన్మాంతమువఱకు మఱువలేదు. కొంచెము దేహదార్ధ్యము కల్గినతిర్వాత సిద్ధార్థుడు సన్న్యాసి యయ్యెను. అంత కయన ధర్మబ్రహ్మఁ దేవాడనియు' నాస్తి కుండే నాడనియు, భావించి శిష్యులైదుగురు వెదలిపోయిరి.

సిద్ధార్థుడు నిరంజనీనదీతీరమున మెల్లగాఁ బోవు చుండెను. సుజాత మఱల కనఁబడి మధ్యాహ్నభోజనము ఒక మట్టిచెట్టుక్రింద పెట్టెను. నాటినుండి యావృక్షమునకు జ్ఞానవృక్షమని పేరుగల్గెను. ఏలయన ఆవృక్షముక్రిందఁ గూర్చుండి వేదాంతవిచారము చేయుచుండ సిద్ధార్థునకు జ్ఞానోదయ మయ్యెను. ఆవృక్షప్రాంతము నిపుడు బుద్ధగయ అనుచున్నది. నిరంజనీనది నిపుడు ఘల్లునది యందును. బుద్ధ

గయలో బుద్ధదేవాలయమున నొక ముట్టివృక్ష మున్నది. ఈ వృక్షముక్రింద గూర్చుండియే సిద్ధార్థుడు బుద్ధుడయ్యెనని బౌద్ధులు నమ్ముదురు. మొదటి వృక్షము నశించినదనియు, ఇప్పటివృక్షము దాని సంతతియే గావచ్చుననియు పెక్కురు తలంతురు.

ముట్టిచెట్టుక్రింద గూర్చుండి జ్ఞానమును పొందుటకు ముందు సిద్ధార్థుని మనస్సున గొప్పకలవరము గల్గెను. ఆతఁడు తనమనస్సులో “వేదాంతవిద్యలుగాని, ఘోరతపముగాని ఫలమియ లేకపోయింది. ఇంటికిఁబోయి సుఖముగ నుండునా” అని అనుకొనినను. ఈతలంపును త్రోలివేయుటకును, ఆభోగములనుండి మనస్సును మరలించుటకును ఆతని మనములో గొప్పయుద్ధము జరిగెను. ఈదురాలోచనములన్నియు మాకుని వలనఁ గలిగెనని సిద్ధార్థుడు నమ్మెను. మారుడవఁగా “మస్మధుఁడు, దుద్బుద్ధులు పుట్టించు దేశత. మృత్యుదేవత” అని పెక్కండ్రు పెక్కర్థములు చెప్పుచున్నాడు. అపుడు మాకుడు ప్రత్యక్షమై సిద్ధార్థునితో “ఓయీ! లెమ్ము, నీకు మరణమానన్నమైనది” అని అనియె. సిద్ధార్థుని మనస్సు నిశ్చలమైయుండెను.

అంత మాకుడు సైన్యంబుల గూర్చుకొని యుద్ధమారంభించెను. ఆతని సైనికులు నానావిధాయుధములు ధరించి, నానావిధ రూపములతో నానావిధములుగా శబ్దించుచు, నానావిధ వికారచేష్టలు చేయుచు సిద్ధార్థునిపై యుద్ధమునకు గడంగిరి. సిద్ధార్థుని తలమీఁది వెండ్రుకయైనను

కడలకుండెను. అంత మారుడు చిన్నవోయి గృహమున
కేగెను.

మారయ్యధము ముగియునప్పటికి సిద్ధార్థునిమనస్సు
ప్రశాంతమైయుండెను. పుణ్యరూపుడైన సిద్ధార్థునకు పాప
రూపుడైన మారునకు యుద్ధము జరుగునపుడు, నక్షత్రములు
నేలరాలుట, భూమికంపించుట, సముద్రము కలఁతచెందుట,
వసులు ఎదురుప్రవహించుట, పర్వతశృంగములు విరిగి నేలఁ
గూలుట, తుపాను కల్గుట, మహాధ్వని వినఁబడుట, సూర్య
మండలమునఁ జీకట్లు క్రమ్ముట, తలఁచి లేని భూతము
లాడుట, లోనగు మహాదృశ్యములు పెక్కు పుట్టినవి.

బుద్ధుడు తనశిష్యులతో ఒకప్పుడు మారునితో
యుద్ధముచేయుటను గూర్చి యిట్లు చెప్పెను. “నేను నిరంజన
నదీతీరమున ద్యావవిష్ణయందుంటిని. అప్పుడు మారుడు నా
యెదుటనిలిచి, “ఓయీ! మందభాగ్యుడా! నీకు మరణ
మాసన్నమైనది. ఏదోవిధముగాఁ బ్రదికిన మంచిది. నీవు
పోయి నిష్ఠాపరుడవై హేమామాదు లొనర్చుము. శుభములు
కల్గును” అనెను. అప్పుడు, నేను “నేను నిర్వాణమార్గము
ప్రవేశింపఁగలను. నార క్తమాంసము లెండిపోయినకొలఁదియు
నా మనసు ప్రశాంతమగుచున్నది. ఇంక ఇంద్రియసుఖముల
మీఁదికి నా మనస్సేల పోవును!

నాకునీతోఁబోతుకుదరదు. 1. భోగము 2. అసంతుష్టి
3. తృప్తిభుక్షులు 4. కామము 5. మాంద్యము 6. పిటి
తనము 7. సందేహము 8. అధర్మసంపాద్యములైన ప్రసిద్ధి

మొదలగునవిఅను నీయెనిమిది సైన్యములను దీసికొని వెడలి పొమ్ము. ఇట నీ కేమిపని" అంటిని. మఱియొకమాటు బుద్ధుడు తన శిష్యురాలగు రాధతో "రాధా! శరీరమెక్కడ నుండునో అక్కడ మారుడుండును. చంపెడువాడును చచ్చెడి వాడును మారుడె. కాబట్టి దేహమే మారుడని నమ్ముము. రోగాదులు మారకూపములే" అని చెప్పెను.

ఈపైసంభాషణములనుబట్టి మారుండని వేటొక పురుషుడు లేడనియు మనస్సునబుట్టు పికారములే ఈరూపమున వర్ణింపబడినవనియు మనము సులభముగా నూహింప వచ్చును.

నారదుని ఆత్మకథ

నేను బూర్వకల్పంబునఁ దొల్లింటిజన్మంబున వేదవాదుల ఇంటఁ బనిచేయుదాసికి జన్మించితిని. చాతుర్స్యాస్య దీక్షచే నొక్కచో నిలువఁదలచిన కొందఱు మునీశ్వరులకు సేవచేయుటకై నేను బంపఁబడితిని.

వారలకు పొరపాటు జరిగిన ఆగ్రహము వచ్చునేమో అను భయముతోడను, మిక్కిలి భక్తితోడను, ఇతర బాలురతో ఆటలకేనియుఁబోక నేనువారిని సేవించితిని.

వారలయెంగిలిని శుభద్రుదము భక్షింతును. పని చేయవలసి నప్పుడు వానయని యెండయని భయపడకుండఁ జేపాడను. నియతియై ఎల్లపుడు వారిసన్నిధానమునగి నిలిచి యుంటిని. తత్త్వబుద్ధితోఁబిచ్చి వానివలె సంతసింపుచుంటిని.

ఈప్రకారముగా వర్షాకాలమును శరత్కాలమును వారలను సేవించితిని. వాడును నాయంకుఁ గృపతోనుండిరి.

వారొకప్పుడు శ్రీకృష్ణచరిత్రములను చదువుచుండిరి, ఒకప్పుడువర్ణించుచుండిరి. ఒకప్పుడుపాడుచుండిరి. అప్పటి యాధ్వని అమృతమునకు సాటియై నాచెవులలో నిండిపోయెడిది. నామనస్సు ఆపరిమితానందమును పొందెడిది. ఇతఁ ఇతరప్రయత్నముల నన్నింటిని వదిలి నేనును హరిసేవ ప్రారంభించితిని.

ఇట్లు ఎల్లప్పుడు హరిభక్తియందుఁ దత్పరుఁడనై యున్న శారణమున ప్రపంచమునకంటె అతీతుఁడనై, బ్రహ్మరూప కుండనై, యున్న నాయందు స్థూలసూక్ష్మంబైన ఈ శరీరము మాయాకల్పితమే గాని వాస్తవముగాదని గుర్తించితిని; మఱియు ఆ మహాత్ములయొక్క కరుణవలన రజస్తమో గుణములను బోగొట్టునట్టి భక్తిజనించె. చాతుర్స్యాస్యదీక్ష ముగిసి; అయ్యోగిజనులు మరలయిత్ర సాగించువారై అపచారముగాని చపలత్వముగాని లేక, భక్తితోఁగూడిన నాసేవకు వారుక్తిచెందుటయేగాక, కపటములేని వాత్సల్యముతోడను దయతోడను పరమేశ్వరునియొక్క తత్వజ్ఞానమును నాకు ఉపదేశించిరి.

నేనును వారల యుపదేశంబునం జేసి వాసుదేవునియొక్క మాయాప్రభావంబు దెలిసికొంటిని. కర్మములు ఈశ్వరునియందు సమర్పితంబులైనచో తాపత్రయంబులను మానుపఁజాలియున్నవి; నేను బిక్షులవలన విజ్ఞానంబు గలిగి యుండఁగా మాతల్లి యదమానునియింటఁగల పనులన్నియు భక్తితోఁజేయు చుండెడిది. తన అస్వతంత్రతను దలపకయే, అలసిపోతిని, సాలసిపోతిని, ఆకొంటిని, అనుచువచ్చి ఆమె నన్ను ప్రాతిఃకాలసాయంకాలములయందుఁ బ్రేమతో ముద్దాడుచుండెడిది; పిల్లజాట్టు గువ్వ చుండెడిది; శరీరమును తడుపుచుండెడిది; సంతసించి, ప్రేమతోఁ గాఁగిలిండు చుండెడిది; ఇట్టి తల్లిని విడిచిపోలేక, అయి దేండ్ల ప్రాయమువాఁడ నగుచుఁ గొన్ని వాసరము లింటియందే యుంటిని.

కాని మోహము చెందనై తిని, జ్ఞానమువిడువనై తిని. హరిచింతతప్ప ఇతరచింతలేని మానినై యుంటిని. ఒకనాఁటి రాత్రి చీకటివేళ మాతల్లిగోవులపాలు పిరుకుటకు బయలు దేరెను. మార్గమున జంకులేకయే పోవుచుండెను. త్రొక్కఁ బడిన యొకపాము ఆమె పదభాగమునఁ గజచెను. నల్లని పడగకల యాపాముయొక్క విషమనెడి గొప్ప అగ్నిమంట లచే మాతల్లి నేలవాలెను. లేడువార నొక మహారణ్యంబు జేరి, ఒక అశ్వత్థవృక్షము సమీపమున కూర్చుంటిని. నేను వినిన రీతిగా, నాహృదయమందున్నట్టి వాసుదేవుని జింతించు చుంటిని.

నాకన్నులవెంట ఆనంద బాష్పములు కారుచుండెను. నాశరీరమున గగుర్పాటు గలిగెను. ఇట్లు వాసుదేవుని ధ్యానించుచున్న నామనస్సున ఆహరి పాడగట్టె. సంతోష సముద్రమున మునింగితిని. అంతలో అప్పరమాత్ముని, నన్నును గాంచఁజాలనై తిని. కాని నానాదుఃఖ నిర్మూలకమైన యాశ రీరమునుగూడఁ గాంచజాలనై తిని. అంతట నేను లేచి నిల్చుంటిని. మజల ఆదేవుని దివ్యాకారముచూడవాంఛించితిని. ఆతరు రథతో అదేవుని రూపంబు మనంబున నిలిపికొని చూచితిని; కానిచూడఁ జాలనై తిని. ఏమిచేయలేక నిర్జనంబైన యాయ రణ్యమున గ్రుమ్మడుచుంటిని. అట్టినప్పుఁజూచి, వాక్కులకు అందరాని వాసుదేవుఁడు గంభీరములును, మధురములును అగు వచనంబులతో శోకంబు ఉపశమింపం జేయుచు నిట్లనియె.

బిడ్డా! ఇట్లు శోషిల్లగానేల! ఈజన్మమున నీవు నన్ను గాంచజాలవు. కామక్రోధాదులగు ఆఱుశత్రువులను నిర్మూలించి సమస్తకర్మలను భేదించిన మునిశ్రేష్ఠుడగు నన్ను గాంచగలడు. అంతియ. కాని యోగిమాత్రుడు గాంచజాలడు. నీభక్తి దృఢత్వము కొనసాగుటకై మదీయ దివ్య రూపంబు ఒకపరి నీకు జూపితి. వత్సా! వినుము. నాయెడఁ గల వాంఛ నిష్ఫలముకాదు. దోషముల నెల్ల సంహరించును. నాసేవాపరాయణత్వమువలన శీఘ్రకాలములోనే నాయందలి భక్తికల్గును. నాయందు నిలిపిన బుద్ధివ్యర్థముకాదు. వత్సా! నీవీదేహమును విడచి మఱియొక జన్మమున మాయొక్క యానతిచేమాయందు దృఢభక్తిగలవాడవై పుట్టగల్గుదువు.

కాలకా! వినుము. ఈసృష్టి నశించి యుగములు వేదైన కాలము రాత్రియైపోవును. అపుడు మఱల సృష్టి కలుగును. ఆసృష్టియందు నీవు పూర్వజన్మస్మృతితోడనే దోషరహితుడవై పుట్టెదవు. అపుడు నాకృపచేత శుద్ధ సాత్వికమూర్తులలో శ్రేష్ఠుడవై మహత్వమును వహింతువు.

ఇట్లని ఆకాశశరీరుండును, ఋగ్వేదాదులు నిట్టా ద్భుగా నొప్పినవాడును అగు సర్వనియామకుండు పలికి విరమించెను. నేనును శిరస్సువంచి నమస్కరించితిని. తత్కరుణకు సంతసించితిని. మదమాత్మరంబులు విడనాడితిని, కామక్రోధాదుల వెడలనడిచితిని.

లజ్జ విడనాడి మంగళకరంబులైన యనంత రామంబులు పఠించుచుంటిని. నిత్యానందుడవై కృష్ణనియందే బుద్ధినిల్పి

యుంటిని. నిర్మలమైన మనస్సుతో విషయంబులనుండి విరక్తుండనై కాలమును ప్రతీక్షించుచుంటిని.

ఇట్లు కృష్ణునియందే బుద్ధివిలిపి పుడమిపై సంచరించుచునునంతి కొంత కాలంబునకు మెఱుంగు మెఱసిన తెఱంగున మృత్యువు ఆసన్నంబయ్యె. అపుడు పంచభూతములతో గూడిన దాసీపుత్రదేహము ప్రారబ్ధకర్మ క్షయ కారణంబున నశించెను.

హరికృపచే భాగవతదేహంబుఁ జొచ్చితి. అపుడు త్రిలోకములను సంచరించి ప్రళయకాల సముద్రమధ్యమున విదురింప నిచ్చగించు శ్రీమన్నారాయణమూర్తిలోన శయనింపఁ దలంచు బ్రహ్మదేవుని మధ్యమును నిశ్వాసంబుతోడం జొచ్చితి.

ఇట్లుండ సహస్రయుగంబులు గఠించె. బ్రహ్మదేవుండులేచి విశ్వంబు సృజింప నుద్ద్యోగించుచుండె. ఆ చతుర్ముఖుని ప్రాణంబులనుండి మరీచి, వసిష్ఠుఁడు మొదలగు మునులను నేనును జన్మించితిమి.

పిదప నేను భగవంతుని యనుగ్రహ విశేషంబున అఖండ బ్రహ్మచర్యవ్రతము నలుపుచు, త్రిలోకంబుల అంతర్భూరియ్యగములనెల్ల సంచరించుచున్నాను. ఈశ్వరునిచే ఇయ్యఁబడిన ఈవీణె నాదబ్రహ్మముచే భూషింతంబై యుండు. ఇంకలి సప్తస్వరంబులు తమయంతన మ్రోయుచుండు. ఈ వీణాలావమునఁ దర్పరుడనై హరికథా గానము

చేయును, తిరుగుచున్నాను. నేను తన చరిత్రమును ఆసక్తితోఁ బాడుచుండఁగా, పవిత్రపాదపద్మఁడైన వాసుదేవుఁడు పిలువఁబడినవానివలె వచ్చి నామనమునఁ గానవచ్చుచుండును.

మునీంద్రా ! వినుము, సంసారసముద్రమున మునిగి కర్మబంధములంజేసి, వేదనఁబొందు పురుషునకు విష్ణునామ సంకీర్తనము తెప్పయేగదా! కామరోషాదులచే తిరస్కృతంబైన మనస్సు విష్ణుసేవచే శాంతించినయట్లు యమనియమాదియోగా నుష్ఠానంబున లెస్సయుపశమింపదు. మునీంద్రా! మదీయజన్మరహస్యము నీవక్షకుఁ బ్రత్యుత్తరముగా వివరించితినిగదా ! అని వీణెవాయించుకొనుచు స్వేచ్ఛాగంచారి యగు నారదుండు చనియె.

14324